

VÝCHODOČESKÉ PANSTVÍ ZDECHOVICE V BERNÍM REJSTRÍKU Z ROKU 1620 V KONTEXTU MAJETKOPRÁVNÍHO VÝVOJE TOHOTO DOMINIA V LETECH 1607–1641

Petr VOREL

Východočeské panství Zdechovice tvořilo v období raného novověku severozápadní výspu historického Chrudimského kraje. I v rámci tohoto kraje šlo o panství relativně malé a územně sevřené mezi řekou Labem a nejsevernějším výběžkem Železných hor. Přirozeným spádovým centrem byla pro něj spíše blízká Kutná Hora, než relativně vzdálené krajské město Chrudim. Přesto se k dějinám tohoto objektivně vzato nepřilíší významného územního celku, zahrnujícího počátkem 17. století jen sedm vesnic, dochovalo neobvykle velké množství písemných pramenů. Tyto prameny nejen upřesňují vývoj tohoto dominia v rámci východočeských regionálních dějin, ale také poskytují zajímavé údaje obecnějšího charakteru, týkající se jak hospodářských dějin režijního velkostatku, tak i dějin právních. V případě Zdechovic se totiž v průběhu 16. a 17. století zřetězilo několik neobvyklých majetko-právních situací, jejichž soudobé řešení mělo precedenční charakter.

Starší historicko-místopisné práce, vytvářené na přelomu 19. a 20. století, jsou sice stále cenným základním informačním zdrojem, ale pro moderní regionálně-historický výzkum zdaleka nepostačují a na složitější otázky odpověď nepřinášejí.¹⁾ I v případě zdechovického panství tak platí, že analýza nově objevených (či již známých, ale informačně dostatečně „nevytěžených“) historických pramenů není možná bez nového detailního výzkumu na regionálně-historické úrovni.²⁾

1) August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, I, Praha 1882, s. 247; František Karel ROSŮLEK (red.), *Pardubicko–Holicko–Přeloučsko*, díl III. (Místopis), Pardubice 1909–1926, s. 116–118.

2) Nedávno jsem věnoval pozornost dosud neznámému zdechovickému urbáři z roku 1517 a okolnostem jeho vzniku a problematice složitého soudního sporu vzniklého po smrti zdechovické vrchnosti roku 1594. Viz Petr VOREL, *Urbáře panství Zdechovice z let 1517 a 1608 a jejich pramenná hodnota pro výzkum*

Bez detailní znalosti místní situace také není možné vysvětlit zajímavý rozpor, který se stal bezprostředním podnětem pro zpracování této studie. Berní rejstřík Království českého z roku 1620 představuje jednak významný zdroj informací k dějinám českého stavovského povstání z let 1618–1620, jednak je posledním souvisleji dochovaným pramenem z řady pokusů o systematické zpracování daňových (berních) podkladů na základě vlastních majetkových příznání pozemkových vrchností. Více či méně pravidelnou řadu českých a moravských berních rejstříků máme dochovánu od druhé čtvrtiny 16. století; po třicetileté válce pak byl systém berních rejstříků nahrazen mnohem podrobnější formou v podobě tzv. berní ruly (1654) a na ni navazující gruntovní a katastrální daňové evidence 17.–19. století.

Český berní rejstřík z roku 1620 je badatelsky běžně přístupný v moderní edici Václava Pešáka z roku 1953,³⁾ ke které autor připojil podrobnou úvodní studii. Rozpor týkající se zdechovického panství (Chrudimský kraj) spočívá v tom, že na jedné straně toto panství v rejstříku výslovně uvedeno není, jako by se na něj při zpracování podkladu pro rozvržení zemské berně zapomnělo. Tato skutečnost nikde v edici vysvětlena není. Je však docela pochopitelné, že tuto anomálii nemohl při tak velkém souboru dat editor zaznamenat, neboť neměl k dispozici detailní údaje z regionálně-historického výzkumu. Nemohl tak odhalit, že v jím zpracovávaném rukopise berního rejstříku zdechovické panství ve skutečnosti zachyceno je, a to dokonce třikrát, jako by šlo o tři samostatné berní jednotky. Mezi rytířským stavem Chrudimského kraje jsou jako poplatníci uvedeni:

- 1) Kerunk Mikuláš Vrábský Tluksa z Vrábí a na Mladějovicích,⁴⁾
- 2) Vilím nejstarší Vrabský Tluksa z Vrábí z statku sirotčího,⁵⁾
- 3) Kristina rozená Radkovicová z Mirovic.⁶⁾

hospodářského vývoje malých východočeských dominií, Východočeský sborník historický 19, 2011, s. 105–146 a TYŽ, *Zdechovický poklad Hynka Tluksy Vrábského z Vrábí a finanční potenciál české venkovské šlechty koncem 16. století (Spor o šlechtickou pozůstalost v případě smrti zůstavitele bez dědiců a bez porízeného kšaftu z let 1594–1603)*, Východočeský sborník historický 22, 2012, s. 137–206.

3) Václav PEŠÁK (ed.), *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*, Praha 1953.

4) Tamtéž, s. 76, devátý zápis. Tuto položku ponechal editor bez komentáře, jako kdyby šlo o berni ze statku Mladějovice. V Chrudimském kraji však deskový statek tohoto jména nebyl; jedná se jen o titulaturu, kterou Mikuláš Kerunk Vrábský použil podle druhého z rodových panství Mladějovice, ležícího v Prácheňském kraji. Pro Prácheňský kraj se bohužel text berního rejstříku z roku 1620 nedochoval.

5) Tamtéž, s. 78, třetí zápis, ponechaný editorem bez bližšího určení a bez komentáře.

6) Tamtéž, s. 76, dvanáctý zápis. Editor tento záznam neztotožnil s žádným konkrétním majetkem („... Jména statku rejstřík neuvádí...“); pouze konstatoval, že rod Radkoviců se vyskytoval v Prácheňsku.

U všech těchto tří položek je rozsah zdaňovaného majetku zcela totožný: 68 osedlých, 1 fara, 1 ovčácký mistr, 1 ovčácký pacholek a 1 mlýnské kolo. Ve všech třech případech jde totiž o stejný majetek, tedy panství Zdechovice, byť to nikde není výslovně uvedeno.

Rozsah zdaňovaného majetku odpovídá panství Zdechovice, jak nám je dokládá urbář z roku 1608.⁷⁾ V něm je v sedmi vesnicích evidováno celkem 70 rustikálních usedlostí, což v podstatě odpovídá oněm 68 uvedeným v berním rejstříku z roku 1620. Rozdíl v počtu dvou usedlostí, které shledáváme mezi údaji z urbáře (1608) a z berního rejstříku (1620) vznikl zřejmě díky tomu, že v berním rejstříku se jen opakoval nějaký starší údaj ještě z doby před rokem 1608, kdy celkový počet usedlostí ve všech vesnicích zdechovického panství nedosahoval sedmdesáti jednotek. Na počátku 17. století naopak celkový počet rustikálních gruntů narůstal v důsledku odprodeje dominikálního majetku do rustikální držby. K roku 1620 tak gruntovní kniha ve skutečnosti evidovala 74 usedlostí,⁸⁾ nikoli jen 68, jak uvádí berní rejstřík.

Není jasné, proč se v rukopisu berního rejstříku z roku 1620 objevila právě tato tři jména (to se pokouším vysvětlit v závěru této studie), tím méně pak, proč nakonec všechna tři zůstala ve výsledné verzi, jako by se jednalo o tři samostatné daňové jednotky. Zřejmě to však souviselo s poměrně komplikovanou majetkovou situací, se kterou se v případě Zdechovic setkáváme krátce před rokem 1620 a v jeho průběhu. Nicméně právě díky tomu, že se v případě zdechovického panství dochovala poměrně bohatá dokumentace týkající se zdejších majetkoprávních záležitostí okolo roku 1620, může tento konkrétní případ nejen upřesnit dataci jednotlivých časových vrstev vzniku berního rejstříku z roku 1620, ale je i poměrně ilustrativním příkladem dnes již obecně akceptované skutečnosti, že pouhé mechanické přepočítávání dat z berních rejstříků nemá velký smysl bez kritického posouzení jejich skutečné vypovídací hodnoty. Ostatně již jen tato jediná korekce, způsobená výše zmíněným mylným trojím započítáním jednoho panství o „berní hodnotě“ 68 osedlých, podstatně mění starší mechanické propočty, přebírající nekriticky jen „přesná“ data z edice berního rejstříku.⁹⁾

7) P. VOREL, *Urbáře panství Zdechovice*, s. 131.

8) Tamtéž, s. 119–120.

9) Jiří JUROK, *Vývoj majetkové struktury stavů v českých krajích*, in: Týž, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku* (Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudality v českém státě ve 13. – první polovině 17. století), Nový Jičín 2000, Tabulka č. 1, s. 520–534, zde údaje k roku 1620 na s. 522 pro Chrudimský kraj. Trojím započtením počtu osedlých panství Zdechovice (68) tak došlo k mylnému navýšení celkového

Neobvyklou situaci, se kterou se v případě zdechovického panství setkáváme v berním rejstříku z roku 1620, podle mého názoru způsobila především neobvyklá forma komisionálního prodeje tohoto dominia. Panství bylo „na prodej“ už od dubna 1618, ale konečná přípravná fáze, spočívající v ustavení oficiální úřední komise a ocenění majetku, proběhla až v létě roku 1620. Prodej se realizoval uzavřením kupní smlouvy v srpnu 1620. Stalo se tak však krátce před bělohorskou porážkou českých stavů. Nedlouho po Bílé hoře, již v prosinci 1620, byly anulovány všechny právní úkony, provedené jménem stavovské vlády či jménem krále Fridricha Falckého.¹⁰⁾ To byl i případ komise, která prodej Zdechovic realizovala. Zneplatněním kupní smlouvy ze srpna 1620 už koncem téhož roku 1620 byl anulován nedávno vzniklý právní stav, což dosti zkomplikovalo situaci ve vrchnostenské rodině Tluksů Vrábských z Vrábí, kterým tehdy Zdechovice patřily.

Složitá jednání, která provázela jak vznik samotné kupní smlouvy ze srpna 1620, tak i důsledky, které přineslo její anulování, starší regionální historiografie vůbec nezná. Proto dosud nebyla ani rekonstruována základní majetkoprávní posloupnost držitelů zmíněného panství v předbělohorské době; proto ani editor berního rejstříku z roku 1620 nemohl odhalit, že pod třemi jmény z rukopisu jím vydávaného pramene se skrývá jedno a totéž panství.

K vysvětlení příčin a průběhu zmíněného stavu se však musíme vrátit o několik desetiletí zpět.

Starý český vladický rod Tluksů Vrábských z Vrábí odvozoval svůj původ podle rodové pověsti od služebníků knížete Boleslava I., kteří na příkaz svého pána dokonali život svatého Václava.¹¹⁾ Zdechovické panství se dostalo do držby tohoto rodu v roce 1585 v rámci složitější majetkové transakce, která souvisela s vypořádáním starých pohledávek mezi panovníkem a Hynkem Tluksou Vrábským z Vrábí. I když se v daném případě jednalo o majetková práva jednoho konkrétního šlechtice, dovolím si použít onu výše zmíněnou formulaci „do držby rodu“, neboť po Hynkově smrti roku 1594 byla právě rodová pokrevní spřízněnost hlavním argumentem, který rozhodoval o tom, kdo majetková práva k tomuto dominiu získá.

Výše zmíněný Hynek Tluksa Vrábský z Vrábí se po více než třicet let soudil s českými panovníky o rozsah a aplikaci sankcí z doby stavovského

počtu osedlých v rámci rytířského stavu Chrudimského kraje o 136 osedlých (4,93 % z Jurokova údaje 2 761 osedlých), což už je významné vychýlení.

10) Všechna právní usnesení, realizovaná jménem Fridricha Falckého, byla zrušena výnosem místodržícího Karla z Lichtenštejna z 20. prosince 1620, viz Národní archiv Praha, Sběrka patentů, inv. č. 252.

11) K tomu podrobně nejnověji P. VOREL, *Zdechovický poklad*, s. 144–146.

odboje roku 1547, které byly uvaleny na jeho otce Jana z Vrábí. Nakonec přišel o všechnen „starý“ rodový majetek ve středních Čechách (včetně samotného Vrábí na Mladoboleslavsku, od kteréžto vsi odvozoval rod svůj původ i predikát), ale v poslední fázi soudního řešení jeho případu nakonec ve sporu s císařem Rudolfem II. vyhrál. Stalo se tak především proto, že právníci panovnické strany již neměli k dispozici nepoškozený originál hrdelního reversu z roku 1547, který vystavil sankcionovaný Hynkův otec Jan z Vrábí králi Ferdinandu I.¹²⁾ Vítězný spor však nebyl vyřešen navrácením neoprávněně zabaveného pozemkového majetku, který již byl připojen ke komornímu panství Brandýs nad Labem, ale panovnická komora uzavřela s Hynkem Vrábským kupní smlouvu a vyplátila mu hodnotu jeho někdejšího majetku v hotovosti, a to částku 34 tisíc kop grošů míšeňských. Jednou z Hynkových podmínek, za kterých souhlasil s tímto řešením (ztráty starého rodového majetku želel, ale už se nechtěl dál s panovníkem soudit), byl požadavek, aby mu panovnická komora obratem zprostředkovala koupi nějakého alodního majetku v Čechách, tak aby nebyl zbaven základního atributu své stavovské vrstvy. Držba jakéhokoli – byť sebemenšího – alodního majetku, zapsaného v deskách zemských, byla pro tehdejšího příslušníka rytířského stavu podmínkou aktivní účasti na politickém životě země. Po několika odmítnutých nabídkách nakonec Hynek Vrábský souhlasil s koupí tehdy „volného“ panství Zdechovice, za které v hotovosti zaplatit 25 tisíc kop grošů míšeňských.

Z hlediska ekonomického nemělo pro Hynka Vrábského zdechovické panství velký význam. Sám byl bohatým a velmi podnikavým člověkem. Hlavním zdrojem jeho příjmů byla jednak režijní zemědělská výroba ve velkém panském dvoře v Šestajovicích (to byl jediný významný majetek, který rodině zůstal ve středních Čechách), jednak úvěrové podnikání. Hynek Vrábský byl věřitelem mnoha českých šlechticů i samotného panovníka. Úroky z jeho peněžních aktiv mu každoročně přinášely o řád vyšší příjmy, než feudální renta od zdechovických poddaných. Na zdechovické tvrzi si však Hynek Vrábský zřídil hlavní sídlo a především dobře zajištěnou (a v době jeho nepřítomnosti stále střeženou) trezorovou místnost. V ní měl uloženu obsáhlou peněžní hotovost na „hrubé minci“ (pytle se stříbrnými toлары) a dlužní úpisy na vysoké částky, přinášející každoroční úroky ve výši 6 %.

V roce 1594 však Hynek Vrábský náhle zemřel a nezanechal po sobě žádnou poslední vůli. Zůstala po něm sice vdova (která se bezprostředně

12) Petr VOREL, *Majetkoprávní důsledky panovnických sankcí roku 1547 pro pozemkový majetek rodu Tluksů Vrábských z Vrábí*, Folia Historica Bohemica 29, 2014, s. 201–255.

po manželově smrti snažila s pomocí dalších příbuzných část pozůstalosti ukrýt), ale protože neměli žádné děti a manžel jí nic výslovně neodkázal (resp. žádnou poslední vůli nesepsal), ucházeli se v souladu s tehdejšími zemským právem o Hynkovu pozůstalost jeho nejbližší příbuzní téhož rodu. Nikoli tedy nejbližší pokrevní příbuzní (tím byl jeho synovec Jaroslav Sezima z Ústí, syn Hynkovy o generaci starší a již zemřelé sestry), ale nejbližší příbuzní z řad členů rodu Vrábských z Vrábí. Zemské právo totiž v případě smrti zůstavitele bez přímých potomků a bez uzavřeného kšaftu upřednostňovalo princip rodové majetkové sounáležitosti.

Vzdálení příbuzní z rodu Vrábských (měli se zemřelým Hynkem společného až pra-pra-pra-děda Aleše z Vrábí, který zemřel počátkem 15. století),¹³⁾ vyhráli vleklý spor s Hynkovou vdovou Johankou Vrábskou ze Žampachu a jeho synovcem Jaroslavem Sezimou z Ústí. Vedle peněžní hotovosti, dlužních úpisů a dalších aktiv se také již roku 1594 společně „uvázali“ v držbu panství Zdechovice. Toto panství se tak stalo na čas společným majetkem několika mužských příslušníků rodu Vrábských, bratří a bratranců z jiné větve rodu, sídlících již po několik generací v kraji Prácheňském. Ti zůstávali společnými majiteli zdechovického panství několik let, pouze v souvislosti s úmrtími v rodině se identita majitelského společenství měnila (po úmrtí Václava z Vrábí roku 1597 přešla majetková práva na jeho nedávno narozeného nezletilého syna Jana Jiřího).¹⁴⁾

13) Viz „Genealogické schema vzájemné pokrevní příbuznosti osob, zúčastněných v soudním sporu o Zdechovice“, in P. VOREL, *Zdechovický poklad*, s. 191–192 (zde „Genealogické schema I: Vrábsko-dřevčická větev rodu Tluksů Vrábských z Vrábí v 16. století“ a „Genealogické schema II: Prácheňská větev rodu Tluksů Vrábských z Vrábí v 16. století“).

14) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 173, fol. K 25. Na přelomu let 1597 a 1598 (smlouva vložená do desk zemských je datována 6. ledna 1598) uzavřeli mezi sebou poměrně komplikovanou dohodu Sabina Vrábská z Bukové, vdova po nedávno zemřelém Václavu Vrábském na straně jedné, a Aleš Vrábský Tluksa z Vrábí a na Mladějovicích i na místě Štefana Jana Vrábského z Vrábí a na Zdechovicích (šlo o bratry zemřelého Václava). Vdova si stěžovala, že jí není právně ujištěno dostatečné zaopatření pro ni samotnou a pro tři osiřelé nezletilé děti, syna Jana Jiřího a dcery Johanu a Kateřinu. Aleš Vrábský naopak namítal, že vdova si neoprávněně přivlastnila peníze, klenoty a další movitý majetek, který měl náležet sirotkům (a odmítla tyto předměty vydat i úředníku od desk zemských, který byl kvůli zajištění sirotčího majetku přizván krátce po Václavově smrti na 15. července 1597). Dohodli se takto: vdově bude vyplaceno její věno ve výši 1 500 kop gr. míš. a navíc 100 kop, které sama půjčila zemřelému manželovi. Tato částka se jí vyplní tak, že přijme dlužní úpis na 1 000 kop, které zemřelému Václavovi dlužila Voršila Vrábská z Bukové (vdova po Alešovu strýci Hynkovi Vrábském). Na zbylých 600 kop jí Aleš Vrábský vystaví dlužní úpis, úročený 6 %. Zároveň jí zaplatí z těch

Princip jisté rodové sounáležitosti pak byl v případě zdechovického panství použit v další generaci na přelomu druhé a třetí dekády 17. století. To se týká i hlavního tématu této studie.

Na počátku 17. století (zřejmě v roce 1604) došlo uvnitř rodiny k majetkovému vyrovnání, k němuž posloužily také starší rodinné statky. Majitelem zdechovického panství se v té době stal Aleš Vrábský z Vrábí spolu se svým nezletilým synovcem Janem Jiřím. Vedle Zdechovic na Chrudimsku do jejich společného majetku patřil ještě statek Mladějovice v Prácheňském kraji, který Vrábští drželi již od 15. století. Tato forma společné držby však netrvala příliš dlouho, neboť krátce po 13. září 1607 Aleš Vrábský zemřel.¹⁵⁾ Zanechal po sobě šestici nezletilých dětí: pět synů (podle věku v pořadí Mikuláš Kerunk, Jan Štefan, Václav, Vilém Karel a Aleš) a jednu dceru Alžbětu. Spolu s nimi však stále zůstával v rámci „strýcovského nedílu“ společným vlastníkem zmíněného majetku i Alešův synovec (bratranec zmíněných dětí), stále ještě nezletilý Jan Jiří Vrábský.

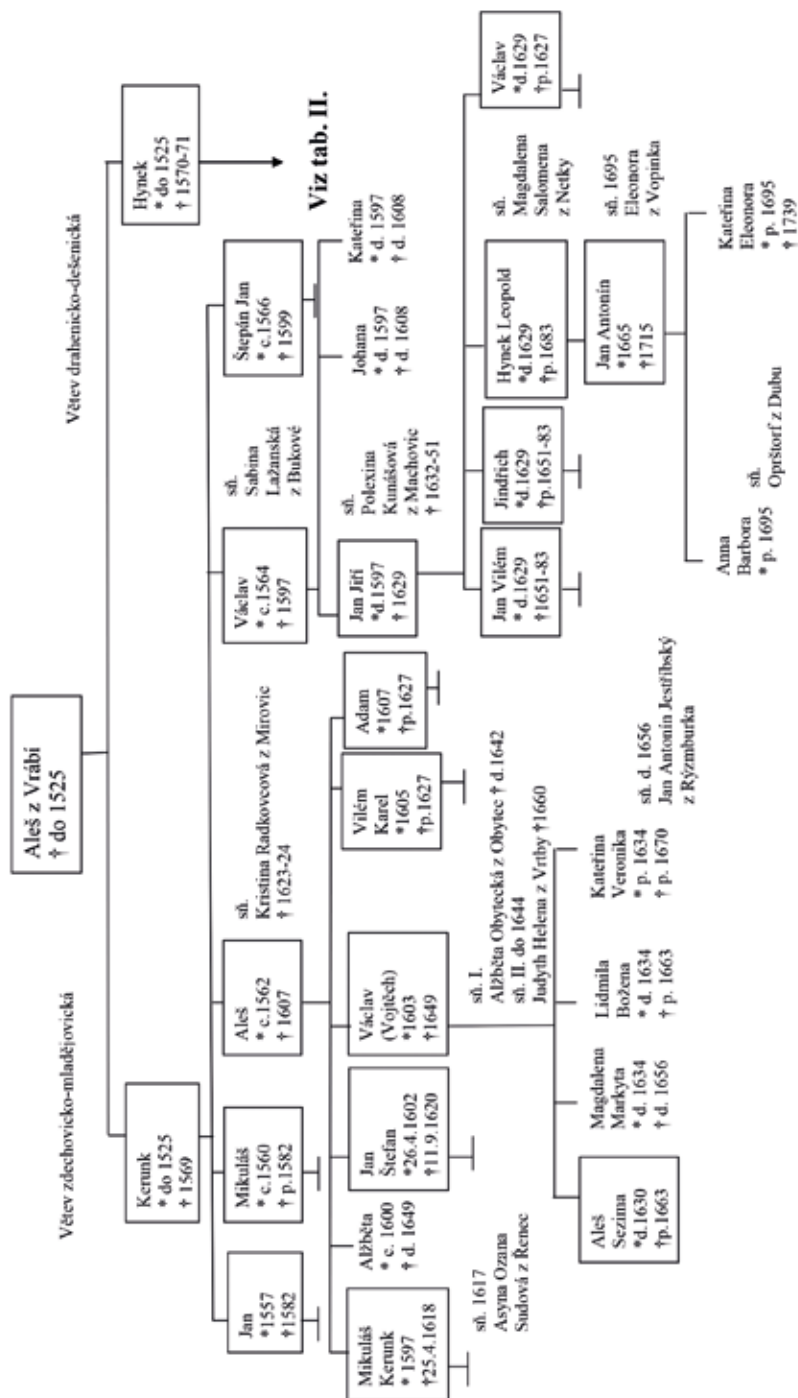
Nezletilí dědicové sice mohli panství vlastnit, ale nebyli způsobilí k žádným právním úkonům. V takovém případě byli zastupováni tzv. mocným poručníkem, který mohl majetkem disponovat až do zletlosti nejstaršího ze synů zůstavitele. V tomto případě se stal správcem sirotčího majetku Vilém Vrábský z Vrábí, bratranec zemřelého Aleše Vrábského, který toto dominium dobře znal, neb se spolu s Alešem účastnil dědického sporu roku 1594 a byl po několik let spolu s ostatními Vrábskými (až do roku 1604) i spolumajitelem Zdechovic.

Převzetí sirotčí správy majetku však provázel neobvyklý spor: Alešova vdova Kristina Vrábská z Mirovic se ocitla koncem roku 1607 v podobné situaci jako o generaci dříve (1594) Hynkova vdova Johanka Vrábská ze Žampachu. I v roce 1607 zemřel držitel zdechovického panství neočekávaně.

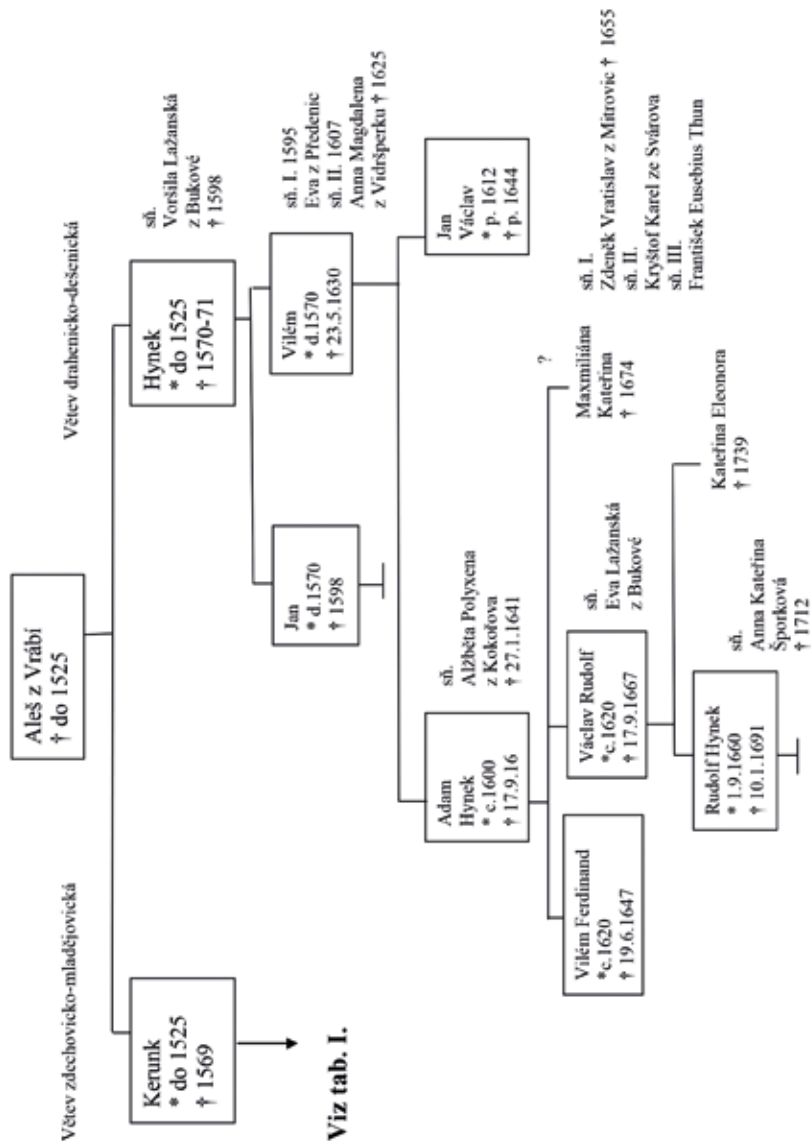
1 600 kop úrok za období od sv. Havla 1597 do sv. Jiří 1598, tj. 48 kop gr. míš. Vedle tohoto hlavního předmětu jednání obsahuje smlouva dohodu o dalších méně hodnotných součástech pozůstalosti (menší finanční hotovost, drobné šperky, obilí, dobytek apod.), ale především dohodu o osiřelých dětech. Nezletilý dědic majetku Jan Jiří má zůstat do svých osmi let u matky, až dovrší tento věk, bude poslán od svého strýce Aleše (nebo komu by byl dán do opatrování) na „literní učení“. Dcery budou zůstat u matky, dokud se nevdatí. Na vychování jim bude Aleš Vrábský z výnosu společného majetku vyplácet ročně 100 kop grošů míšeňských na dva termíny až do 8 let věku Jana Jiřího. Až Jan Jiří dosáhne osmi let, pak o výši vyplácené částky rozhodnou úředníci zemští. Kdyby některé z dětí zemřelo, srazí se z vypláceného výživného jeho podíl (tj. 33 kop 20 gr. míš. za jedno dítě).

15) Antonín REZEK (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*, II, Praha 1880, s. 103.

Tab. I: Vrabští z Vrabí v 17. století (větev zdechovicko-mladějovická)

Tab. II: Vrábští z Vrábí v 17. století (větev drahenicko-dešenická)

V této situaci sice vdově nehrozilo, že přijde o „dům nad hlavou“ jako její předchůdkyně roku 1594 (v rodině byli k dispozici zákonní dědicové, byť nezletilí), ale po manželovi zbyl movitý majetek vysoké hodnoty (hmotný inventář, klenoty, peníze na hotovosti, obilí a dobytek v panských dvorech aj.), který se pokusila vdova získat pro sebe. Při vypořádávání pozůstalosti předložila listinu datovanou 13. září 1607, kterou údajně nechal sepsat její manžel na smrtelném loži. Listina byla sice stvrzena pečeti zemřelého Aleše Vrábského, ale nebyla psána jeho rukou ani neobsahovala jeho podpis a nebyli ani k dispozici věrohodní svědkové, kteří by mohli vdově potvrdit, že v textu předloženého dokumentu je obsažena vůle zůstavitele.

Poručník nezletilých dětí Vilém Vrábský zpochybnil jednak věrohodnost tohoto dokumentu,¹⁶⁾ ale argumentoval také logicky tím, že Aleš Vrábský byl pouze spolumajitelem panství (polovina náležela jeho nezletilému synovci Janu Jiřímu), takže neměl právo volně disponovat s veškerým inventářem, který se na panství nalézal. Spor o dědictví byl nakonec vyřešen formou velmi obsáhlé „ubrmanské smlouvy“ z ledna 1608, vložené do desk zemských. Na jejím základě vdova za určitých podmínek přestala uplatňovat vznesený nárok na „obdarování“ zemřelým manželem,¹⁷⁾ za což obdržela finanční kompenzaci ve výši 10 tisíc kop grošů míšeňských a měla na ni být převedena vlastnická práva k domu ve Vodičkově ulici na Novém Městě pražském, který Aleš Vrábský několik let před smrtí koupil.

Tato smlouva jednak dobře dokumentuje rodinné vztahy uvnitř této poslední „přežívající“ větve kdysi velmi početného rodu Tluksů Vrábských,

16) Pan Vilém Vrábský níže zmíněný argument při vyjednávání nepoužil (alespoň v dohodě z roku 1608 není zmíněn), ale víme, že v roce 1594 získala tato rodina Vrábských zdechovické panství mimo jiné i díky tomu, že majetkový dědický spor spojili s tím, že obžalovali protistranu (Jaroslava z Ústí) ze zneužití pečeti zemřelého Hynka Vrábského k padělání antedatované listiny, což tehdy mohli svědecky prokázat. Viz P. VOREL, *Zdechovický poklad*, s. 162–163. Takový postup (tedy použití pečeti zemřelého k vytvoření falešného právního dokumentu) bylo podle zemského práva těžkým zločinem, za který hrozil i hrdelní trest. Zřejmě i z tohoto důvodu byl spor o vdovský podíl v rámci širší rodiny nakonec řešen dohodou a nikoli soudní cestou. Sporná listina, vydaná jménem zemřelého Aleše Vrábského, byla po uzavření dohody z 15. ledna 1608 komisionálně zničena, aby do budoucna nemohla představovat ohrožení pro žádnou ze stran sporu.

17) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 181, fol. O15v–O18v. Text této smlouvy dosud vůbec nebyl znám ani v regionálně-historické literatuře. Obsahuje jak důležité údaje k dějinám rodu Vrábských, tak i mimořádně zajímavé reálie právně-historické i kulturně-historické. Proto jsem jeho text připojil jako ediční přílohu č. 1 k této studii.

jednak její obsah zároveň vylučuje, že by ještě nějaký vzdálený příbuzný téhož rodu tehdy žil: Vilém Tluksa z Vrábí, jehož tradičním hlavním sídlem byl statek Drahenice na Prácheňsku (druhý statek Dešenice na Plzeňsku vyženil až roku 1595), je zde výslovně zmíněn jako jediný zletilý žijící příslušník rodu Vrábských. Proto také od vdovy po Alešovi Vrábském v roce 1608 požadoval vydání starého středověkého zlatého řetězu o hmotnosti 400 dukátů, zdobeného velkým modrým drahokamem, který měl být podle rodové tradice předáván do užívání vždy nejstaršímu žijícímu členu rodu (tento řetěz byl zmíněn i jako součást pozůstalosti po Hynkovi Vrábském roku 1594).¹⁸⁾ Smlouva také řešila, kdo se bude o sirotky starat (chlapci měli být od sedmého roku věku dáni k vychování do rodiny poručníka), a jaké náklady na jejich vychování má poručník platit ze svěřeného majetku, dokud je bude vychovávat matka. Ročně měla dostávat v hotovosti rentu ve výši 200 kop grošů míšeňských, což byla poměrně vysoká částka, převyšující hodnotu výnosu poddanské renty z celého zdechovického panství. V zásadě ale byla shodná s výší „renty“, kterou na vychování sirotek stanovil v roce 1598 Aleš Vrábský své švagrově, vdově Sabině Vrábské z Bukové;¹⁹⁾ ta měla dostávat na vychování tří dětí 100 kop gr. míš. ročně; Alešově vdově Kristině Vrábské z Mirovic stanovil poručník „výživné“ na šest dětí ve výši 200 kop gr. míš.

S postavením „mocného poručníka“ (který disponoval majetkem sirotek) však souvisela povinnost přesně vyúčtovat hospodaření se svěřeným majetkem, až jej bude poručník v budoucnu předávat dospělým dědicům. Hned na počátku svého působení v pozici správce sirotčího majetku roku 1608 proto nechal Vilém Vrábský zpracovat novou podrobnou gruntovní knihu celého zdechovického panství, která se do dnešní doby dochovala.²⁰⁾

18) P. VOREL, *Zdechovický poklad*, s. 189, 193.

19) Viz výše pozn. č. 14.

20) Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Velkostatek Zdechovice [dále Vs Zdechovice], kniha č. 672. Titulní list je mírně poškozen; je nadepsán úvodní formulí tohoto znění: *Léta Páně 1608 den svatýho Pavla založena sou tyto registra purkrehtní panství zdechovského jakéj platy a neb jaké povinnosti kterej sedlák [...] jsou a mají [...] ode mne Viléma staršího Vrábského Tluksy z Vrábí a na Drahenicích a De[...]], na ten čas držitele téhož statku Zdechovice*. Na zdechovickém panství byla vedena starší agenda rustikální držby (předpokládá lze gruntovní knihu podobné struktury, jako byla ona Vilémem Vrábským založená roku 1608), ta se však do dnešní doby nedochovala. Mladší gruntovní kniha z roku 1608 se však (byť jen v ojedinělých případech) na starší pramen odkazuje, viz Vs Zdechovice, kniha č. 672, fol. 16v. U gruntu Matěje Kováře, který tento koupil roku 1618, je záznam z roku 1620, odkazující se na starší dokumentaci, vedenou ještě za života Aleše Vrábského, tedy před rokem 1607

U každého gruntu je provedeno shrnutí majetkoprávních okolností, za kterých byla nemovitost získána aktuálním majitelem (cena, výše splátek, rozsah splaceného podílu) a také urbaniálních povinností vůči vrchnosti. Díky tomuto prameni tak bylo možné provést rekonstrukci urbáře celého panství²¹⁾ a srovnat jej s analogickým pramenem o bezmála sto let starším.

Nevíme, do jaké míry zasahoval poručník do hospodářského chodu dominia. Z Prácheňska, kde sídlil na statku Drahenice, to měl na Zdechovice poměrně daleko, takže je spíše pravděpodobné, že běžný chod dominia řídili k tomu pověřeni správci. Ostatně na „staré úředníky“ se později odkazují i bratři Vrábští, když došlo na spory o majetek koncem druhé dekády 17. století. Z dochovaných pramenů zatím není zřejmé, že by se během několikaleté Vilémovy poručnické správy na Zdechovicích vyskytly nějaké problémy, které by musel v zastoupení sirotků – dědiců řešit. Víme jen, že v roce 1613 se tři z tehdy ještě nezletilých bratří Vrábských (jedenáctiletý Jan Štefan, devítiletý Václav a sedmiletý Vilém Karel) nalézali spolu s Adamem Hynkem, starším synem jejich poručníka Viléma Vrábského, na studiích na luteránském gymnasiu v Altdorfu poblíž Norimberka.²²⁾

Nevíme, kdy přesně došlo k převodu majetku mezi poručníkem Vilémem Vrábským a jeho prasynovcem Mikulášem Kerunkem Vrábským. Jako poručník tohoto majetku je pan Vilém výslovně uveden koncem roku 1610, kdy na základě majetkového přiznacího listu byla Vilémovi vyměřena povinnost zajistit 12 pěších vojáků, kteráto povinnost byla odvozena nejen z jeho vlastních statků Drahenice (na Prácheňsku) a Dešenice (na Plzeňsku), ale také ze „sirotčích“ statků Mladějovice (na Prácheňsku) a Zdechovice (na Chrudimsku), které tehdy spravoval jako poručník.²³⁾

(„... Léta páně 1620 o soudu vyhledalo se v rejstřích starých i z správy lidí poddaných, že jest J[eho] M[ilost] pan Aleš z Vrábí, slavné paměti, Vlkovi tu milost učinil a jemu z milosti spravedlnost jeho na té chalupě 10 kop gr. míš. pustiti ráčil. Kterážto po smrti téhož Vlka J[ej] M[ilosti] paní Kristině již přináleží...“).

21) Edice tohoto urbáře viz P. VOREL, *Urbáře panství Zdechovice z let 1517 a 1608*, s. 124–131.

22) Martin HOLÝ, *Ve službách šlechty – Výchovatelé nobility z českých zemí*, Praha 2011, s. 218. Místo, kam pan Vilém poslal svého syna a své prasynovce na studium, dokládá, že šlo o rodinu protestantskou; tomu odpovídají i zápisy v gruntovní knize z roku 1615 (v roce 200. výročí mučednické smrti Jana Husa), kdy je opakovaně použita datace „1615 v středu po památce s[vaté]ho mistra Jana z Husince“; Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 68 a fol. 97.

23) Vilémův přiznací list z 9. prosince 1610 viz Václav LÍVA (ed.), *Regesta fondu Militare Archivu Ministerstva vitra RČS. v Praze*, Prameny k československým dějinám vojenským, Svazek II, díl II. 1590–1617, Praha 1938, s. 428.

Během Vilémovy poručnické správy však dosáhl zletilosti Jan Jiří Vrábek (nejpozději v roce 1615, neboť jeho otec Václav zemřel roku 1597). Ani dosažení 18 let věku ještě nemuselo nutně znamenat, že došlo k majetkovému vypořádání s poručníkem. Mohly existovat dobré důvody k tomu, že poručnická správa trvala i déle, i po dosažení zletilosti nejstaršího mužského dědice. Písemný doklad o ukončení Vilémovy poručnické správy Zdechovic a Mladějovic se mi zatím nepodařilo najít, ale z žádného z mladších pramenů nevyplývá, že by Jan Jiří Vrábek někdy po roce 1610 uplatňoval majetkové nároky na tato dvě panství. Přitom měl ze společné pozemkové držby nárok na polovinu hodnoty obou těchto statků (podíl po jeho otci Václavovi), všem ostatním šesti dětem náležela společně druhá polovina (podíl po otci Alešovi, bratru zmíněného Václava). Po dosažení zletilosti (někdy mezi léty 1610 a 1615) byl tedy zřejmě bratranec Jan Jiří Vrábek od rodinného „nedílu“ oddělen finančním vyrovnáním, tedy výplatou v hotovosti nebo spíše převodem zúročených dlužných úpisů.²⁴⁾ Sám si zakoupil nevelký pozemkový majetek v Budějovickém kraji (panství Poříčí) v roce 1617 jen za 6 000 kop gr. mš.,²⁵⁾ což byl jen zlomek nominální částky, kterou představovalo jeho dědictví po otci.

Poručnická správa Viléma Vrábského nad panstvími Zdechovice a Mladějovice však musela být ukončena nejpozději v roce 1615, neboť v berním rejstříku z téhož roku už je jako daňový poplatník ze zdechovického a mladějovického statku (tedy jako vlastník *de iure*) uveden nejstarší ze synů zemřelého Aleše Vrábského, tedy Mikuláš Kerunk Vrábek.²⁶⁾

Ke skutečnému převzetí správy zdechovického dominia Mikulášem Kerunkem Vrábek zřejmě došlo ještě o něco později. Dokládá to právě zápis ze zdechovické gruntovní knihy, ve které je výslovně uvedeno, že tzv. „soud“ (pravidelný termín splátek tzv. „gruntovních peněz“), konaný na Zdechovicích ve středu 25. ledna 1617, je první událostí tohoto

24) O finančním vyrovnání s jeho dvěma sestrami Johanou a Kateřinou, zmiňovanými ve smlouvě z roku 1598, nemám k dispozici žádné zprávy a nejsou (na rozdíl od Jana Jiřího) zmíněny ani v dohodě z roku 1608 (viz ediční příloha č. 1). Buď tedy obě zemřely jako děti ještě před rokem 1607, nebo (což považuji za méně pravděpodobné) dosáhly před rokem 1607 věku patnácti let, byly provdány a od rodového majetkového spoluvlastnictví odděleny vyplacením náležitěho věna ještě prostřednictvím poručníka Adama Vrábského.

25) A. SEDLÁČEK, *Hrady*, díl III., s. 292.

26) August SEDLÁČEK (ed.), *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869, s. 17 (Chrudimsko, č. 19, statek Zdechovice), s. 45 (Prácheňsko, č. 89, statek Mladějovice).

druhu, která probíhá přímo pod správou Mikuláše Kerunka Vrábského.²⁷⁾ Také Václav Ježovský z Lub, který ve svém listu z roku 1620 komentuje nedávné dění na zdechovickém panství,²⁸⁾ výslovně uvádí, že Mikuláš Kerunk na Zdechovicích hospodařil jen krátce, sotva dva roky. Tomu by převzetí fyzické správy dominia někdy koncem roku 1616 Mikulášem Kerunkem Vrábským odpovídalo. Časově by také odpovídalo jeho sňatku s nevěstou z místního rodu Sudů z Řenec, který vlastnil Zdechovice v letech 1523–1558.²⁹⁾ Své manželce Asyně Ozaně z Řenec ujistil Mikuláš Kerunk Vrábský na panstvích Zdechovice a Mladějovice její majetkový podíl ve výši 3 000 kop grošů míšeňských deskovým vkladem 3. července 1617.³⁰⁾ Již 25. dubna 1618 však Mikuláš Kerunk Vrábský bez potomků zemřel.³¹⁾ Jeho vdově sice nemuseli pozůstalí vyplácet nic (neb také zemřela; zřejmě krátce před Mikulášem Kerunkem),³²⁾ ale i tak po Mikuláši Kerunkovi zůstaly značné dluhy. Nevíme však, zda vznikly jenom z jeho vlastní

27) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 2v: „... 1617 ve středu památnou obrácení sv. Pavla na víru... to jest první držení soudu JM pána Kerunka Mikuláše z Vrábí...“.

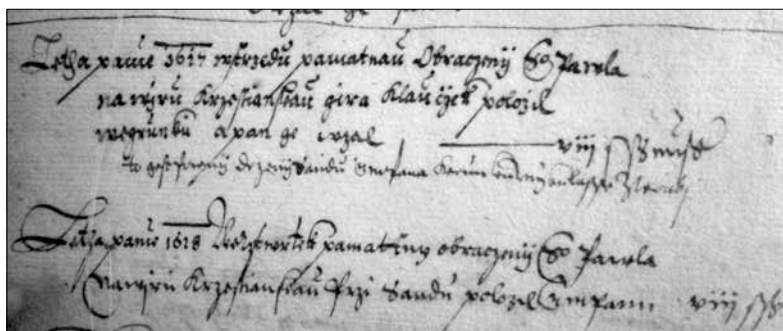
28) Viz ediční příloha č. 2.

29) P. VOREL, *Urbáře panství Zdechovice z let 1517a 1608*, s. 110–113.

30) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větši, kniha č. 138, fol. O3–O3v. Sňatek byl zřejmě uzavřen nedlouho před tímto datem. Ve šlechtickém prostředí té doby bylo zvykem uzavírat u takto mladých lidí (zvláště u předem smluvně dohodnutých sňatků) z technických důvodů vždy počátkem nejbližšího února poté, co oba snoubenci dosáhli úředně stanovené hranice plnoletosti, tj. nevěsta 15 let a ženich 18 let. Únorovému termínu svatby roku 1617 časově odpovídá i datum deskového vkladu s ujištěním majetkových práv novomanželky. Taková dohoda se nejprve uzavírala jen listinnou smlouvou (dostatečně svědecky ujištěnou). Do desk zemských mělo smysl vkládat již až s odstupem několika měsíců, kdy také cesta do Prahy k úřadu desk zemských nebyla tak náročná, jako v zimě. Nevěsta přinesla Mikuláši Kerunkovi Vrábskému věnem peněžní aktiva nebo hotovost ve výši 900 kop grošů míšeňských. Protože to byl její první sňatek, byl ženich povinen ujistit ji na svém pozemkovém majetku (pro případ ovdovění) podstatně vyšší částku, konkrétně dva a půl násobek jejího věna (tj. 2 250 kop grošů míšeňských). Mikuláš Kerunk Vrábský však své nevěstě ještě k této povinné částce „z lásky“ přidal 750 kop, takže Asyna Vrábská z Řenec měla na rodinném pozemkovém majetku (tvořeném statky Zdechovice a Mladějovice) ujištěn podíl v celkové výši 3 000 kop grošů míšeňských.

31) Datum jeho smrti je výslovně zmíněno v listu Václava Ježovského z Lub z 29. června 1620 takto: „... po smrti pak téhož pana Mikuláše Kerunka, kterýž jest umřel léta 1618 při času s[vatéh]o Marka evangelisty [25. dubna 1618]...“; viz originál listu z 29. 6. 1620, SM Z 44/4, fol. 10–12.

32) Zprávu o smrti a pohřbu Mikuláše Kerunka Vrábského v roce 1618 zaznamenal také Mikuláš Dačický, který výslovně uvádí, že zemřel jako vdovec, viz A. REZEK (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického*, II, s. 181.

Obr. 1: Záznam v gruntovní knize panství Zdechovice z ledna 1617.

Pod údajem o splátce gruntovních peněz připojena poznámka: „*To jest první držení soudu J[eho] M[ilosti] pána Mikuláše Kerunka z Vrábí.*“

rozmařilosti,³³⁾ nebo z vážných důvodů po dohodě s matkou a ostatními příbuznými. Pozdější informace (uváděná v souvislosti s prodejem panství roku 1620) mohla být jen účelovým tvrzením, které mělo snížit dluhové závazky zbývajících dědiců. Nicméně první z výše zmíněných možností spíše nasvědčuje žádost matky-vdovy Kristiny Vrábské z Mirovic z 12. února 1618, kterou vyzývá svého nejstaršího syna, aby na společném pozemkovém majetku právně ujistil podíly jeho nezletilých mladších bratrů tak, aby tyto podíly v budoucnu nebyly dotčeny narůstajícími Mikulášovými dluhy. Bezprostředně po Mikulášově smrti († 25. dubna 1618) už v květnu 1618 pak táž Kristina vznáší oficiální žádost, aby bylo panství Zdechovice komisionálně prodáno, neboť je pro dluhy neudržitelné.³⁴⁾

K prodeji však tehdy nedošlo. Příslušná komise byla zřejmě ustavena (tato skutečnost vyplývá z následné dokumentace z roku 1620), ale nezačala konat. Ostatně není divu, neb všichni domácí politici měli od května 1618 úplně jiné starosti, než účast v komisi, která měla provést odhad a úřední prodej malého statku kdesi v Železných horách na místě pozůstalých sirotků. Majetek se ocitl v jistém právním vakuu. V dubnu 1618 ještě nebyl zletilý žádný z mladších bratrů zemřelého Mikuláše Kerunka Vrábského a bratranec Jan Jiří už byl z rodinného „nedílu“ vyplacen; tedy právně oddělen. Mezi dědici tak nebyl nikdo, kdo by byl oprávněn správu zdechovického a mladějovického statku *de iure* převzít, a dřívější poručník

33) Takto A. SEDLÁČEK, *Hrady*, I, s. 247.

34) Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM W 37/12.

Vilém Vrábský už odmítal na sebe poručnickou zodpovědnost přijmout. Byl ochoten vdově a pozůstalým dětem se správou panství pomoci, nikoli však nést za ni právní odpovědnost.

Tento stav právního provizoria trval více než rok, až do 11. listopadu 1619, kdy se v držbu dominia „uvázal“ další z bratří, Jan Štefan. V té době sice ještě nedosáhl formální plnoletosti (osmnácté narozeniny oslavil až 26. dubna 1620), nicméně správu majetku a zodpovědnost za něj převzal, resp. s radou svého prastrýce Viléma Vrábského jmenoval vrchnostenské úředníky a přijal slib poddanství od poddaných zdechovického statku.

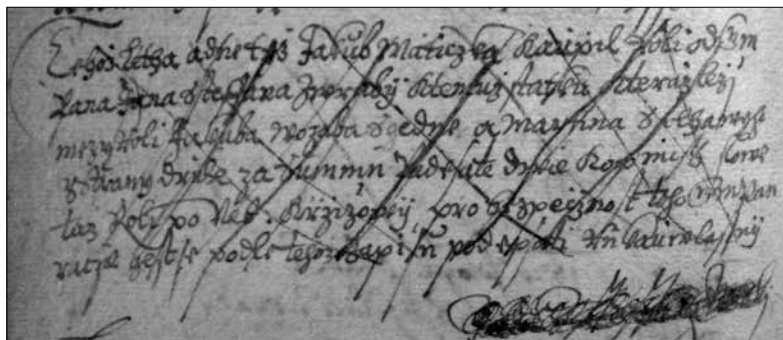
Hospodařil však jen krátce a stejně jako jeho zemřelý starší bratr začal mít problémy s nedostatkem peněz a zadlužoval se. Blíže neurčené mimořádné výdaje Jana Štefana zřejmě také souvisely s jeho zraněním či nemocí, vyžadující dlouhodobé léčení v Praze.³⁵⁾ Také se začali ozývat věřitelé zemřelého Mikuláše Kerunka Vrábského, kteří se dožadovali zaplacení dlužných částek, zaručených pozemkovým majetkem. Zřejmě z nedostatku peněz na hotovosti začal Jan Štefan rozprodávat i dominikální majetek vlastním poddaným do rustikální držby.³⁶⁾

Zadlužení majetku a spory o peníze zřejmě vyvolaly napětí i uvnitř rodiny Vrábských (jejímž hlavním sídlem nebyly tehdy Zdechovice, ale pražský dům ve Vodičkově ulici),³⁷⁾ tj. mezi již plnoletým Janem Štefanem (který měl k majetku jako jediný přímá dispoziční práva) a jeho mladším bratrem Václavem, který byl jen o dva roky mladší, a na bratrovo hospodaření zahlížel s nevolí. Matka Kristina Vrábská z Mirovic (která však později začala z neznámých důvodů důsledně užívat jméno „za svobodna“, tedy Kristina rozená Radkovicová z Mirovic) se stále marně dožadovala komisionálního prodeje dominia, čímž jednak chtěla zachránit alespoň

35) A. SEDLÁČEK, *Hrady*, I, s. 247.

36) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 78–79. Vzhledem k neobvyklým okolnostem této transakce byla její autenticita stvrzena vlastnoručním podpisem tehdy osmnáctiletého Jana Štefana Vrábského v gruntovní knize: „... *Těhož léta a dne* [17. dubna 1620] *Jakub Matička koupil roli od Jeho Milosti Pána, pana Jana Štefana z Vrábí, k témuž statku, kteráž leží mezi roli Jakuba Vozába z jedné a Martina Šilhavého z strany druhé, za 52 kopy gr. míš. ... pro bezpečnost toho Jeho Milost Pán ráčil jest se podle téhož zápisu podepsati rukou vlastní...*“. Celý zápis byl později mřežován a vlastnoruční podpis Jana Štefana Vrábského začerněn.

37) Skutečnost, že na Zdechovice Vrábští jen občas z Prahy zajížděli, vyplývá hlavně z listu Jana Štefana z roku 1620 (viz ediční příloha č. 3), ale dokládá ji také jeden zajímavý detail: sám formální držitel zdechovického statku Jan Štefan Vrábský se domníval, že Zdechovice patří do Časlavského kraje, proto jako možné členy komise navrhoval šlechtice z Časlavska, i když statek byl tradičně součástí Chrudimského kraje.

Obr. 2: Záznam v gruntovní knize panství Zdechovice z dubna 1620, kterým Jan Štefan Vrábský prodává dominikální pozemky svému poddanému a tento převod stvrzuje vlastnoručním podpisem (později mřížováno a podpis začerněn).

podíl, který měl po jejím manželu náležet zbývajícím třem nezletilým synům (tj. 60 % hodnoty majetku), jednak by se tím vyřešily spory o peníze mezi syny navzájem.

Skutečným impulsem k řešení tohoto problému se kupodivu nestaly opakované žádosti matky-vdovy, ale udání z 29. června 1620, které adresoval nejvyššímu sudímu zemskému³⁸⁾ Václav Ježovský z Lub. Ve svém listu upozorňuje na skutečnost, že špatným hospodařením Jana Štefana Vrábského na statcích Zdechovice a Mladějovice jsou poškozováni sirotci, kteří se nemohou domoci svých práv, a protože se jich nikdo z rodiny nezastal, činí tak na žádost těchto sirotek on Václav Ježovský. Teprve tímto listem byly uvedeny do chodu procesy, které rychle vyústily v komisionální prodej zdechovického panství v srpnu 1620. Z kontextu není přímo jasné, jaký vztah onen Václav Ježovský k rodině Vrábských měl. Pocházel z drobné šlechty žijící na Prácheňsku,³⁹⁾ ale žádné pokrevní příbuzenské

38) List je adresován jen titulem, nikoli konkrétním jménem. Funkci nejvyššího sudího Království českého v té době zastával Jáchym Ondřej Šlik z Pasouny, jeden z později (1621) popravených představitelů české stavovské opozice, viz František PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Dílo Františka Palackého, svazek první, Praha 1941, s. 325–417, zde s. 376.

39) Zájem Václava Ježovského z Lub o rodinu Vrábských a panství Zdechovice mohl souviset i se skutečností, že jeho blízký příbuzný (pravděpodobně bratr) Břeněk Ježovský z Lub patřil mezi významné aktivisty stavovské vlády a za stavovského povstání byl jmenován hejtnanem velmi výnosného komorního panství Pardubice, které se zdechovickým statkem sousedilo.

vazby mezi oběma rodinami počátkem 17. století (pokud víme) neexistovaly. Ostatně tuto námitku zmínil i Jan Štefan Vrábský, který se podivuje, proč se do majetkových věcí jeho rodiny Ježovský míchá, když mezi pokrevní příbuzné nepatří. Přesto však nějaký neformální vztah existovat musel, neboť podle výpovědi Jana Štefana v době stavovského povstání právě u Václava Ježovského v Praze pobýval jeho nezletilý mladší bratr Václav, kterého považuje za iniciátora onoho udání.

Spisovna úřadu nejvyššího sudího zaregistrovala Ježovského podnět 30. června 1620 a obratem požádala matku-vdovu Kristinu Vrábskou a Jana Štefana Vrábského, aby se k Ježovského podnětu vyjádřili. Oba zaslali svoje vyjádření obratem; z krátkých lhůt v této korespondenci je zřejmé, že úřední dopisy nebyly dodávány Vrábským na tvrze Zdechovice nebo Mladějovice, ale do jejich pražského domu. Kristina Vrábská se vyjadřuje k obsahu Ježovského listu neutrálně a hlavně znovu opakuje svou žádost, že panství už se mělo dávno prodat. Jan Štefan tvrzení Ježovského rozporuje a doplňuje svoji verzi vývoje držby a správy panství v letech 1618–1620. Oba tyto listy jsou z hlediska informací, které přinášejí k dějinám zdechovického panství, velmi cenné, proto je oba připojuji v plném rozsahu v ediční příloze.⁴⁰⁾ Pro další vývoj celé kauzy je však podstatné, že Kristina Vrábská i její syn Štefan jednoznačně souhlasí s prodejem a žádají o urychlené ustavení úřední komise, která má jak provést úřední odhad ceny, tak i dojednat další okolnosti prodeje. Oba navrhuji konkrétní členy komise (vdova Kristina jen pro prodej Zdechovic; Jan Štefan pro prodej obou statků, Zdechovic i Mladějovic).

Členové „zdechovické“ komise, navržení (zřejmě nezávisle na sobě) synem a matkou, jsou zčásti shodní, zčásti se liší. Na celé dokumentaci je však neobvyklá skutečnost, že některá z navržených jmen byla dodatečně začerněna, tak aby nebyla čitelná.⁴¹⁾ Z logiky věci takový zásah neměl

40) Viz níže ediční přílohy č. 3–4.

41) Přes tento zásah je jedno ze začerněných jmen (uvedené v návrhu Kristiny Vrábské i Jana Štefana Vrábského) možné věrohodně identifikovat jako „Vilém starší Konecchlumský z Konecchlumí a na Dálčicích“. To je logické, neboť pan Vilém byl zřejmě rodinným přítelem, který také se správou dominia pomáhal, resp. na radu Viléma staršího Vrábského formálně předával majetek Janu Štefanovi Vrábskému v roce 1619. Bližší vztah Viléma Konecchlumského k rodině zdechovických Vrábských také můžeme předpokládat i proto, že pan Vilém v době stavovského povstání skupoval dědické podíly na poddanských gruntech na zdechovickém panství, tedy na panství jiné vrchnosti, což v té době vůbec nebylo obvyklé. V berním rejstříku z roku 1615 je Vilém Konecchlumský titulován ještě „na Spyticích“, ale toto panství na Časlavsku

věcný smysl; šlo jen o nezávazné návrhy. Mohl však souviset se změnou politických poměrů po Bílé hoře, kdy v tehdejší neobvyklé situaci (kdy jako důvod k potrestání za účast ve stavovském odboji mohla být využita jakákoli záminka) měl zřejmě někdo zájem, aby jeho jméno nebylo spojováno ani s přípravnou fází ustavení komise, kterou ve výsledku jmenoval král Fridrich Falcký, ani s osobami, které patřily k významným aktivistům stavovského povstání. Toto vysvětlení považuji za logické i z toho důvodu, že členem „zdechovické“ komise byl také Diviš nejstarší Černín z Chudenic, tedy jeden z představitelů české šlechty, který (ač sám katolík) skončil v roce 1621 na staroměstském popravišti, i když v jeho případě nebylo úplně jasné, čím se měl vlastně vůči Ferdinandu II. provinít.⁴²⁾ Jistě mu ale neprospělo, že v létě roku 1620 přijal členství v komisi, jmenované Fridrichem Falckým.

Skutečnost, že Vrábští sami o komisionální prodej Zdechovic delší dobu usilovali, výslovně dokládá stanovisko vdovy Kristiny z Mirovic z 3. července 1620,⁴³⁾ ve kterém nejvyšší zemské úředníky a soudce žádá o urychlené ustavení příslušné komise („... *prosím, že touž komisi co nejspíšeji ku prodeji toho statku milostivě naříditi ráčíte...*“) s dovětkem, že její zřízení už bylo dávno přislíbeno („... *poněvadž týž statek zdechovský k prodeji svému pro dluhy přijíti musí a již dávno dle nařízení Vašich mi[los]tí přijíti měl...*“). Ve svém listu vdova Vrábská navrhuje konkrétní personální složení komise, ve které předpokládala účast tří členů: z panského stavu Heralta Václava Libštejnského z Kolovrat a na Janovičkách,⁴⁴⁾ z rytířského stavu navrhovala Divíše Černína z Chudenic a na Nedrahovi-

držel jen do roku 1616. V dokumentaci týkající se Zdechovic z let 1619–1620 užíval Vilém Konecchlumský domicil „na Dálčicích“. Druhé jméno, začerněné v listu Jana Štefana, celkově čitelné není. Z viditelných zbytků textu je dobře identifikovatelné křestní jméno „Karel“ a domicil „na Podhořanech“, což odpovídá skutečnosti, že Jan Štefan navrhoval do komise příslušníky rytířského stavu z Čáslavska (kam statek Podhořany patřil). V předmětné době (i v berních rejstřících z let 1615 a 1620) je jako držitelka statku Podhořany uváděna vdova Alžběta Gerštorfová z Biskupic, viz A. SEDLÁČEK (ed.), *Rozvržení*, s. 20, č. 6 a s. 22, č. 72; V. PEŠÁK (ed.), *Berní rejstříky*, s. 81. Z dochovaných pramenů však není zřejmé, že by byla roku 1620 znovu provdána (za šlechtice s křestním jménem Karel) nebo že by podhořanský statek někdy krátce před červencem 1620 prodala šlechtici tohoto jména.

42) Josef PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, Praha 2004 (4. vyd.), s. 252–253.

43) Viz ediční příloha č. 3.

44) Člen panského stavu, ale r. 1620 držel jen malý statek Janovičky na Čáslavsku s 28 osedlými (tedy výrazně menší majetek, než byl statek zdechovický), viz V. PEŠÁK (ed.), *Berní rejstříky*, s. 79.

cích⁴⁵⁾ a Viléma staršího Konecchlumského z Konecchlumí⁴⁶⁾ (jeho jméno je začerněno). Jan Štefan Vrábský ve shodě s matkou navrhoval Diviše Černína z Chudenic (ačkoli tento držel majetek ve Vltavském kraji) a Viléma staršího Konecchlumského (zde je jeho jméno také začerněno), dále Petra Lukaveckého z Lukavice a na Klucích⁴⁷⁾ a blíže neurčeného rytíře s křestním jménem Karel (viz pozn. č. 41).

Ve výsledném složení komise, určené k prodeji Zdechovic, pak zemští úředníci v podstatě respektovali návrh Kristiny Vrábské s výjimkou zmíněného Viléma Konecchlumského, který v té době působil v důstojnické funkci jako komisař stavovského vojska a vedl vojenské sbory z Chrudimska a Čáslavska při tažení na Vídeň (a také stanul spolu s výše zmíněným Divišem Černínem roku 1621 na staroměstském popravišti ležení;⁴⁸⁾ snad i proto bylo jeho jméno v citovaných písemnostech začerněno, aby nebylo čitelné). Z Kristinina návrhu tak zůstali v komisi Heralt Václav z Kolovrat (jako jediný stavu panského) a Diviš Černín z Chudenic; do celkového počtu pět pak komisi doplnili dva rytíři z Čáslavského kraje, bohatý Arnošt starší Robmhap z Suché a na Ronově nad Doubravou, Mikuláš Salava z Lípy a na Oumoníně⁴⁹⁾ a také i sám autor iniciační stížnosti Václav Ježovský z Lub.

Největší potenciální zátěží rodinného majetku byly zřejmě dluhy po zemřelém Mikuláši Kerunkovi, proto tehdejší formální vlastník zdechovického panství (Jan Štefan Vrábský) souhlasil s opakovaně předkládaným matčiným návrhem, že vhodným řešením bude komisionální prodej panství. Postup měl být takový, že prodejní cena se rozdělí na pět dílů. Splátky dluhů zemřelého Mikuláše Kerunka budou z prodejní částky kryty jen do výše jeho dědického podílu (tj. 1/5), další pětinu dostane Jan Štefan (z ní se uhradí jeho dluhy a zbytek dostane v hotovosti); zbylé tři pětiny hodnoty budou právně vhodným způsobem ujištěny ve prospěch zbývajících nezletilých tří dětí.

45) 1620 držel statek Nedrahovice ve Vltavském kraji s 34 osedlými, viz tamtéž, s. 153.

46) 1615 v rejstříku přiznává ze statku Spydice v Čáslavském kraji 17 osedlých, viz A. SEDLÁČEK (ed.), *Rozvržení*, s. 22, č. 72. V berním rejstříku z roku 1620 údaj o statku Spydice chybí.

47) Roku 1620 držitel statku Kluky na Čáslavsku (29 osedlých), viz V. PEŠÁK (ed.), *Berní rejstříky*, s. 87.

48) J. PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, s. 89, 256. K jeho osobě viz Josef LIŠKA, *Doba bělohorská a Vilém starší Konecchlumský z Konecchlumí*, Jičín 1923.

49) V. PEŠÁK (ed.), *Berní rejstříky*, s. 82 (Ronov nad Doubravou, 130 osedlých) a s. 86 (Oumonín, 22 osedlých).

V první fázi jednání o prodeji, v roce 1618, byli zřejmě Vrábští smířeni s tím, že se prodají oba statky (Zdechovice i Mladějovice) někomu mimo rodinu, kdo zaplatí nejvíc. Tento postup navrhoval i Jan Štefan Vrábský ještě v roce 1620.⁵⁰⁾ Během dvou let stavovského povstání se však situace zřejmě výrazněji změnila (snad i s ohledem na klesání kupní síly peněz) a matka-vdova Kristina z Mirovic začala prosazovat jiné řešení: prodají se jen Zdechovice (Mladějovice zůstanou dál ve společném majetku) a koupí je Kristina z Mirovic sama pro sebe s tím, že zaručí předkupní právo v budoucnu svým nezletilým synům.

Účelem této poměrně složité transakce měla být ochrana před věřiteli zemřelého Mikuláše Kerunka Vrábského tak, aby se mohli domáhat odškodnění jen do výše jeho dědického podílu, tj. 20 % prodejní ceny statku. Snad i z tohoto důvodu byla komisionálně stanovená prodejní cena (která se standardně vypočítávala podle výnosu panství) relativně nízká (32 tisíc kop grošů míšeňských), i když již v létě roku 1620 v době válečné nestability a postupného (byť ve srovnání se situací počátkem dvacátých let nevýznamného) oslabování české měny začaly ceny výrazněji růst.

Řešení, které Kristina Vrábská z Mirovic navrhovala, se však z hlediska činnosti komise zkomplikovalo, neboť se objevil další zájemce: Eliška Myšková z Dobřenic, sídlící na blízkém statku Hrádek nad Paďousy (dnes Červený Hrádek západně od Kutné Hory). Eliška Myšková nabízela za Zdechovice také 32 tisíc kop grošů míšeňských a byla ochotna zaplatit hned.⁵¹⁾ Vdova Vrábská nabízela stejnou částku, ale z ní měla *de facto* přímo uhradit jen zlomek ceny: ve skutečnosti měla vyplatit jen 20 % synu Janu Štefanovi, který z této částky měl zčásti uhradit vlastní dluhy. O dalších 20 % (podíl zemřelého Mikuláše Kerunka) se měly teprve vést soudy, které

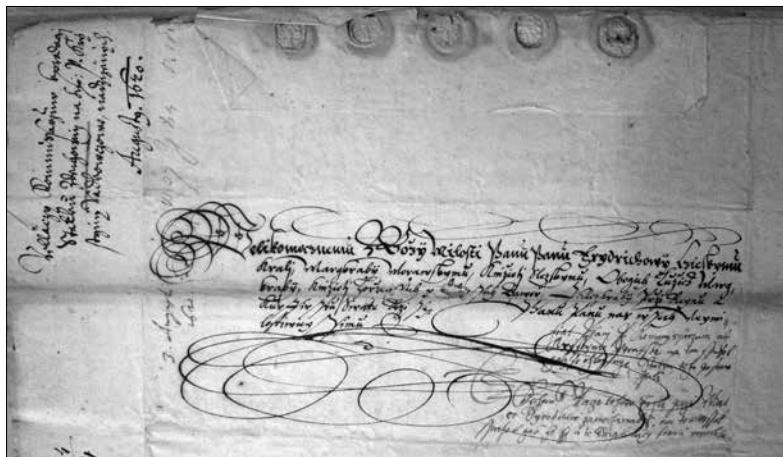
50) V případě statku Mirovice v Prácheňském kraji navrhoval Jan Štefan Vrábský jako komisaře k úřednímu prodeji jednak dešenického strýce Viléma nejstaršího Vrábského z Vrábí, dále Hendrycha nejstaršího Dejma ze Stříteže a pak matčina blízkého příbuzného (zřejmě bratra) Jana Radkovce z Mirovic, viz ediční příloha č. 4.

51) Eliška Myšková z Dobřenic je vedena v berním rejstříku z roku 1620 jako samostatná držitelka malého statečku (7 osedlých) Sounov na Časlavsku; hlavním sídlem rodiny však bylo panství Hrádek nad Paďousy v Kouřimském kraji (20 osedlých), které v berním rejstříku přiznával její manžel Jan Kryštof Myška ze Žlunic, viz V. PEŠÁK (ed.), *Berní rejstříky*, s. 82 a 95. Táž Eliška Myšková z Dobřenic v roce 1618 zakoupila za 1 300 kop grošů míšeňských dům na Starém Městě pražském, který ještě téhož roku převedla na svého manžela Jana Kryštofa Myšku, viz Josef TEIGE (ed.), *Základy místopisu Starého Města pražského*, II, Praha 1915, s. 621.

se mohly táhnout řadu let; zbývajících 60 % podílu tří nezletilých synů mohlo být jen ujištěno listinnou formou.

Nabídka Elišky Myškové z Dobřenic se tedy jevila jako výhodnější a výsledkem jednání komise bylo doporučení prodat Zdechovice právě této zájemkyni, nikoli vdově Vrábské. Ve výsledném návrhu z 27. července 1620⁵²⁾ však byla druhá eventualita (prodej vdově) také zmíněna a celá causa byla předložena králi Fridrichovi Falckému k rozhodnutí. Lze si jen stěží představit, že by se Fridrich Falcký osobně nad osudem statku Zdechovice zamýšlel. I v tomto případě zřejmě jen podepsal návrh, který připravili příslušní úředníci, tedy zřejmě nejvyšší sudí zemský Jáchym Ondřej Šlik z Pasounu (který společně s výše zmíněnými Divišem Černínem a Vilémem Konecchlumským také roku 1621 stanul na staroměstském popravišti lešení). *De iure* však konečné rozhodnutí vynesl král Fridrich, a to ve prospěch vdovy Kristiny Vrábské z Mirovic. Na základě tohoto verdiktu pak byla sepsána a 12. srpna 1620 zpečetěna kupní smlouva, řádně zpracovaná ve dvou exemplárech, z nichž jeden originál máme dodnes k dispozici.⁵³⁾

Po porážce stavovského povstání na Bílé hoře v listopadu 1620 však byly právní úkony spojené s osobou Fridricha Falckého anulovány patentem

Obr. 3: Adresa na obálce listu členů komise z července 1620, adresovaného králi Fridrichu Falckému s kancelářským přípisem, obsahujícím královo rozhodnutí ve věci prodeje Zdechovic (viz ediční příloha č. 5).

52) Viz ediční příloha č. 5.

53) Viz ediční příloha č. 6.

místodržícího Karla z Lichtenštejna ze dne 20. prosince 1620. Toto opatření se vztahovalo také na kupní smlouvu o prodeji Zdechovic z 12. srpna 1620. Jak se tato situace projevila ve správě panství a jak se nově vzniklý problém řešil po stránce majetkoprávní?

Není pochyb o tom, že vdova Kristina Vrábská z Mirovic se na základě kupní smlouvy ze srpna 1620 skutečně ujala správy zdechovického statku a takto vystupovala ve vztahu k poddaným i po Bílé hoře. Změny v reálné držbě zdechovického panství poměrně věrně odráží dochovaná gruntovní kniha, ve které je při peněžních převodech obvykle nějakým způsobem zmíněna identita aktuální vrchnosti, a to buď konkrétním jménem, nebo alespoň rodem příslušného podstatného jména (tj. zda se kontrakt či odváděná splátka týká „pána“ nebo „paní“). V tomto smyslu i gruntovní kniha zřejmě přesně respektovala i srpen 1620, kdy došlo k uzavření kupní smlouvy. Do uzavření oné transakce jsou všechny splátky odváděny „pánu“ (tj. Janu Štefanovi Vrábskému); po tomto termínu pak „paní“ (tj. jeho matce Kristině Vrábské z Mirovic).⁵⁴⁾ V jednom případě se i záznam v gruntovní knize výslovně odkazuje na text dohody mezi Kristinou Vrábskou a jejími syny.⁵⁵⁾ Od podzimu 1620 vystupuje v gruntovní knize v pozici pozemkové vrchnosti paní Kristina, která svým jménem zprostředkovává prodej poddanských nemovitostí v letech 1621–1622.⁵⁶⁾ Také v pravidelných záznamech o splátkách každoročních „gruntovních peněz“ je zmíněná změna zřetelná: všechny peníze na splátky podílů náležejících vrchnosti, evidované v letech 1621–1622, podle gruntovní knihy „přijala paní“.⁵⁷⁾ Až v průběhu roku 1623 se ojediněle objevuje jiná formulace „páni přijali“, od počátku roku 1624 pak v jednotném čísle „pán přijal“.⁵⁸⁾ Tím „pánem“ je v daném případě nepochybně myšlen třetí z Kristininých synů Václav

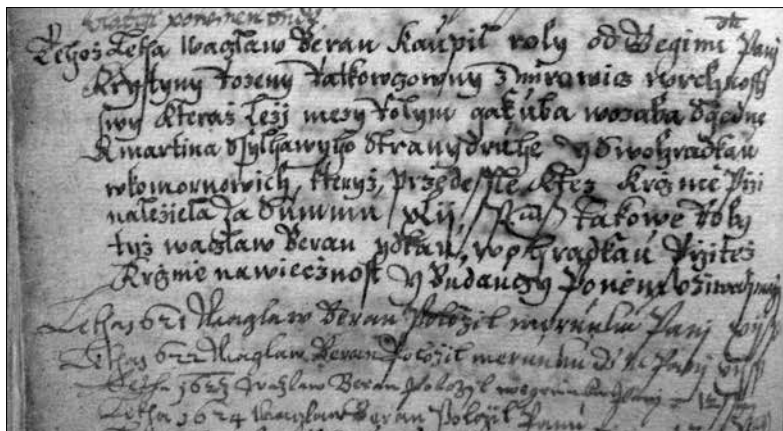
54) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 64v: Václav Beran koupil 16. dubna 1620 krčmu od Jakuba Matičky za 450 kop gr. miš., z této částky náleželo „pánu“ 192 kop. Téhož roku 1620 o podzimním „soudu“ (tj. kolem sv. Havla v polovině října 1620) koupil též Václav Beran polnosti za 42 kop už od „... od J[ejí] M[ilosti] paní Kristiny rozený Ratkovcovny z Mirovic, vrchnosti své...“.

55) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 24v: o podzimním „soudě“ 1620 (v polovině října 1620) splácel Bartoň Barták gruntovní peníze ve výši 2 kopy grošů míšeňských jako podíl vrchnosti. Tyto peníze přijala paní Kristina s poznámkou, že „... paní jest se o to s pány mladými jakožto dětmi svejmi porovnatí ráčila...“.

56) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 26: Jan Kožíšek kupuje 25. ledna 1621 grunt po zemřelém Adamu Vačurovi „... od Její milosti paní Kristiny z Mirovic...“; fol.45; Matěj Živnůstka kupuje grunt po zemřelém Havlovi Ďábelníkovu „... od urozené paní Kristiny z Mirovic, její milosti, paní své...“ (podobně viz tamtéž, fol. 95, 118v, 136).

57) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 35, 43, 47v.

58) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 4v, 12v, 16v.

Obr. 4: Záznam v gruntovní knize panství Zdechovice z poloviny října 1620, v němž je Kristina z Mirovic výslovně zmíněna jako pozemková vrchnost.

Následně roční splátky jsou až do roku 1623 odváděny „paní“, od roku 1624 „pánu“.

Vrábský z Vrábí, který se i v gruntovní knize od počátku roku 1624 jmenovitě objevuje jako pozemková vrchnost.⁵⁹⁾

Z gruntovní knihy však pochopitelně nelze zjistit, jakým způsobem ke změně vrchnosti došlo, zvláště když se údaje z gruntovní knihy s formálně-právním stavem časově nekryjí.

Dochovaná dokumentace, která je v této věci zatím k dispozici, je sice torzální, nicméně podle mého názoru lze její pomocí provést poměrně věrohodnou rekonstrukci postupu, jakým se vdova Kristina Vrábská (zřejmě s pomocí vlivných přátel) vypořádala s problémovou majetkoprávní situací.

Zdechovické větve Vrábských se pobělohorské konfiskace nijak nedotkly. Matka-vdova ani nezletilí synové se v době stavovského povstání nijak neangažovali a jediný zletilý z bratří (Jan Štefan) zemřel už 11. září 1620.⁶⁰⁾ Proto se s ním vůbec nepočítá v právní konstrukci, kterou se měl majetkoprávní stav zdechovického panství po prosinci 1620 nějak stabilizovat.

Kupní smlouva ze srpna 1620, kterou vlastnictví zdechovického panství přešlo na vdovu Kristinu Vrábskou z Mirovic, byla v prosinci téhož roku

59) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 138: ve vsi Spytovice koupil Jan Steklej opuštěnou chalupu, ze které sběhl Lukáš Procházkza, „... od Jeho Milosti pana Václava Vrábského, pána svýho...“.

60) Sěk [August SEDLÁČEK], *Vrábský Tluksa*, in: Ottův slovník naučný [dále jen OSN], díl XXVI, Praha 1907, s. 991–993 (zde s. 992).

anulována, takže v důsledku návratu k předchozímu právnímu stavu toto dominium *de iure* znovu vlastnili dědicové zemřelého Aleše Vrábského († 1607). Mezi nimi ale nebyl žádný zletilý chlapec, který by se mohl držby majetku ujmout, i když Václavovi Vrábskému koncem roku 1620 zbývalo k dovršení osmnácti let zřejmě jen několik měsíců. Na zdechovickém panství byla tedy znovu ustavena poručnická správa a na velmi krátkou dobu se stal poručníkem nejbližší zletilý příbuzný z rodu Vrábských, tedy bratranec sirotek Jan Jiří Vrábský z Vrábí, dřívější (v době jeho nezletilosti před rokem 1615) spolumajitel Zdechovic.

Neznáme bližší okolnosti, za kterých tato krátká poručnická správa trvala; zřejmě šlo jen o formální právní stav, kdy majetek dále spravovala vdova Kristina z Mirovic (jak dokládají údaje z gruntovní knihy). Právní převzetí zodpovědnosti za správu sirotčího majetku ze strany Jana Jiřího Vrábského však proběhlo, neboť na tento právní akt se jednak odkazuje místodržící Lichtenštejn v listu z roku 1622, jednak tuto skutečnost i zpětně po deseti letech připomínala i Polexina Vrábská z Machovic, vdova po tomto Janu Jiřím († 1629).⁶¹⁾

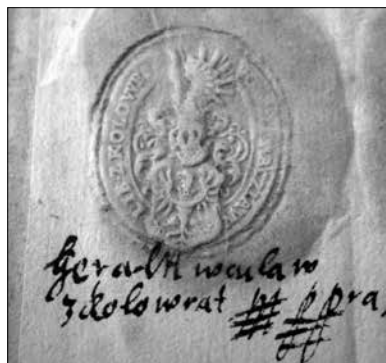
61) Janu Jiřímu Vrábskému byl jeho statek Poříčí poblíž Českých Budějovic (koupěný roku 1617) roku 1623 konfiskován pro účast ve stavovském povstání (viz Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, část II., Praha 1883, s. 902–903). S rodinou pak žil na dvorci ve vsi Křenovice, proto užíval domicil „v Křenovicích“. Před rekatolizační komisí 14. 3. 1628 slíbil, že do nejbližších velikonoč konvertuje ke katolické víře (viz František Josef VACEK, *Příspěvek k historii české reformací*, Časopis českého musea 17, 1843, s. 197–210, zde s. 209), již počátkem roku 1629 (před 20. únorem) však zemřel. Koncem roku 1632 pak žádala vdova po Janu Jiřím Vrábském Polexina Vrábská z Machovic, aby se zdechovický Václav Vrábský Tluksa z Vrábí stal „... jako strejc a nejbližší přítel ... dítě v sirobě a chudobě postavených...“ mocným poručníkem jejich čtyř nezletilých synů, které po sobě zanechal Jan Jiří Vrábský. I když ve třicátých letech 17. století zastával Václav Vrábský poměrně významné úřední pozice (o tom viz níže v textu), svým prasynovcům k získání pohledávek po otci zřejmě nijak významně nepomohl. Po smrti téhož Václava Vrábského († 1649) se totiž další jejich příbuzný Vilém Jan nejstarší Kunáš z Machovic (bratr již zemřelé Polexiny Vrábské z Machovic) obrací listem z 8. 5. 1651 na zemské úředníky, aby bylo čtyřem synům zemřelého Jana Jiřího Vrábského dopomoženo k vyrovnání pohledávek na konfiskovaném statku Poříčí. Z kontextu však není zřejmé, proč se tyto čtyři synové (Jan Vilém, Jindřich, Hynek Leopold a Václav) o své nároky neucházeli sami, když v té době již museli být všichni starší než 18 let. Dokumentace k těmto jednáním viz Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM W 37/7. Malý zlomek původního podílu byl vyplacen až roku 1683 jedinému z těchto bratrů, Hynku (Ignáci) Leopoldovi, jehož syn Jan Antonín († 1715) byl posledním mužským příslušníkem rodu Vrábských z Vrábí („drahenická“ větev rodu vymřela po meči již roku 1691). Viz OSN XXVI, s. 992.

Jan Jiří Vrábský byl zřejmě někdy na samém počátku roku 1621, kdy již neplatila kupní smlouva ze srpna 1620, jen krátce formálně ustaven poručníkem svých nezletilých bratranců, a to zřejmě jen proto, aby mohla být obnovena právní kontinuita držby majetku za několik měsíců, až dovrší osmnácti let Václav Vrábský.

Již ve smlouvě ze srpna 1620 je výslovně uvedeno, že Václav Vrábský, třetí z pěti synů Kateřiny Vrábské z Mirovic, už brzy dosáhne zletilosti. Tato situace nastala v průběhu roku 1621 (spíše v druhé polovině),⁶²⁾ kdy se Václav Vrábský stal právně způsobilým k převzetí majetku. Tuto skutečnost dokládá text několika listů, odesílaných českou kanceláří v únoru 1622. V nich je Jan Jiří Vrábský jakožto poručník sirotčího majetku opakovaně vyzyván, aby urychleně provedl formální předání majetku svému již zletilému bratranci Václavu Vrábskému.⁶³⁾ V listu z 3. února 1622 je výslovně zmíněno, že k tomuto úkonu již v průběhu roku 1621 vyzval Jana Jiřího Vrábského jménem císaře Ferdinanda II. sám místodržící Karel z Lichtenštejna. Jan Jiří Vrábský se však k žádným právním úkonům neměl (ostatně sám patřil mezi české šlechtice postižené konfiskací majetku), proto ze strany zemských úředníků následovala již 17. února 1622 urgence s výslovnou výhrůžkou, aby adresát „... *budoucně na poručení jménem JMC činěná lepší pozor dávati hleděl...*“. Když ani tato „dobrá rada“ nezabírala a ze strany Jana Jiřího Vrábského nebyly činy žádné aktivní právní kroky, stanovili zemští úředníci sami konkrétní termín a listem z 29. dubna 1622 přikázali Janu Jiřímu Vrábskému „... *abyste hned, jak vás toto psaní naše dojde, nedadouce sobě ničímž, krom samé moci Boží překážeti, na cestu se vydali, sem do Měst pražských přijeli, a jak statek nedepsanému suplikantu podle téhož zaručení Vašeho zcela a zouplna postoupili, tak i z užívání jeho náležitý počet před jmenovanými pány ouředníky pražskými menšími desk zemských při deskách učinili a budoucně na poručení jménem JMC činěná, ač se chcete s větším Vám nepřijemným potkati, lepší pozor dávati hleděli...*“.

62) V případě staršího bratra Jana Štefana víme přesné datum narození, a to 26. dubna 1602. I v případě, že šlechtická matka po ukončení šestinedělí své děti nekojila a předávala je do péče kojné-chůvy, jsou intervaly narození dětí ve šlechtických rodinách jen výjimečně kratší než jeden rok. Z těchto analogií usuzuji, že Václav Vrábský se narodil až po dubnu 1603, spíše však až v druhé polovině téhož roku.

63) „... *abyste urozenému panu Václavovi Vrábskému Tluksovi z Vrábí, strýci vašemu, poněvadž již k letům svým dospělým a právním přišel, jak statek dle zaručení vašeho postoupili, tak i počet pořádný z něho neprodleně učinili, což se dosud nestalo...*“. Veškerá níže citovaná korespondence (koncepty i originály listů) je obsažena pod signaturou SM W 37/1.

a)

b)

c)

d)

e)

Obr. 6: Detaily pečeti a podpisů komisařů, ustanovených králem Fridrichem Falckým, na kupní smlouvě na panství Zdechovice ze srpna 1620:

- a) Kolowrat; b) Černín z Chudenic; c) Robmhap z Suché;
- d) Salava; e) Václav Ježovský z Lub.

Na první pohled může působit zvláště, že se zemští úředníci v této vypjaté době (kdy probíhaly konfiskační procesy, začínala náboženská perzekuce, rychle rostla inflace a válka zdaleka nebyla u konce) tak intenzivně zajímali o osudy malého sirotčího majetku kdesi v českých horách a rychle reagovali na žádosti, kterými je zřejmě opakovaně zásoboval výše zmíněný „suplikant“, tedy sotva zletilý Václav Vrábský Tluksa z Vrábí.

Pokud se však na celou záležitost podíváme z bližšího detailu, pak už ona aktivita nepostrádá racionální vysvětlení. O část sirotčího majetku v Prácheňském kraji (statek Mladějovice) projevoval mimořádný zájem jeden z významných důstojníků vítězné habsburské strany, Ferdinand Rudolf Lažanský z Bukové a na Štěkni, který působil jako komorník arciknížete Karla Štýrského a vedle běžné titulatury se také honosil tím, že je „... rytířem řádu svatého Michala archanděla a nejvyšším lejtnanem nad 500 kyrysníky...“.⁶⁴⁾ Aby však převod řádně proběhl, nemohl sirotčí statek prodat poručník. Proto bylo žádoucí, aby formální poručnická správa skončila co nejrychleji. Zřejmě se jednalo o zcela formální akt, protože zemští úředníci ani nepožadovali komisionální předání majetku přímo „na místě“. Stačilo, když Jan Jiří Vrábský (který zřejmě ve skutečnosti vůbec sirotčí majetek fyzicky nespravoval) osobně přijel do Prahy k úřadu desk zemských a jen stvrdil ukončení poručnické správy *de iure*. To se zřejmě stalo nedlouho po odeslání výše zmíněného příkazu od zemských úředníků z konce dubna 1622. Již počátkem prosince 1622 byl totiž Václav Vrábský právně způsobilý k tomu, aby jménem svým a svých dvou mladších bratrů Viléma Karla a Adama (kteří jsou uváděni ještě jako nezletilí) vložil do desk zemských vklad, kterým převáděl panství Mladějovice výše zmíněnému Ferdinandu Rudolfovi Lažanskému za částku 15 500 kop grošů míšeňských.⁶⁵⁾

64) Takto se nechal Ferdinand Rudolf Lažanský z Bukové titulovat v kupní smlouvě na Mladějovice z roku 1622, viz Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 292, fol. G13–G14. Ferdinand Rudolf Lažanský patřil do bližšího příbuzenstva Vrábských; z téhož rodu Lažanských z Bukové pocházela výše zmiňovaná teta Václava Vrábského (vdova po bratru jeho otce) Sabina Vrábská z Bukové; synem Voršily Vrábské z Bukové byl také někdejší Václavův poručník Vilém nejstarší Vrábský z Vrábí a na Drahenicích a Dešenicích.

65) Tento prodej stručně zmiňuje i A. SEDLÁČEK, *Hrady*, díl XI., s. 243, neuvádí však žádné podrobnosti (ani cenu či formu splacení). Sedláčkem publikované údaje o rozsahu tohoto pozemkového majetku jsou navíc neúplné. Podle deskového vkladu čítalo mladějovické panství tvrz Mladějovice s poplužním dvorem, pivovarem a ovčínem, dále ves Mladějovice s krčmou, ves Pamětice s krčmou a vsi Mladotice a Sedliště. Kupní cena 15 500 kop grošů míšeňských byla rozdělena do tří částí. Částku 7 500 kop grošů míšeňských měl kupující uhradit v hotovosti bezprostředně poté, co prodávající (jako jediný

Kromě samotného kupce jsou na tomto prodeji, datovaném 8. prosince 1622, zajímaví i „smluvci“, kteří jménem obou stran formálně vyjednali tento majetkový převod. Jako první z nich je uveden Heřman Černín z Chudenic a na Petršpurce, Sesni a Pšovlicích, císařský rada, komorník a hejtmán Starého Města pražského; tedy bratr výše zmíněného Diviše Černína z Chudenic, který jakožto komisař, jmenovaný králem Fridrichem Falckým, prodával jménem týchž bratrů Vrábských panství Zdechovice v roce 1620 (a který ztratil hlavu roku 1621 na staroměstském popravišti). Vedle něj ještě zprostředkovali prodej Mladějovic tehdejší královský prokurátor a císařský rada Přibík Jeníšek z Újezda a místopisár Království českého Jiří mladší Mitrovský z Nemyše a na Záběhlicích. Čtvrtá osoba, účastníci se roku 1622 prodeje Mladějovic, nás bude zajímat nejvíc: byl jí Václav Vyduna Obytecký z Obytec, tehdy (v roce 1622) purkrabí Hradu pražského, šlechtic z vcelku bezvýznamného rodu, který si po Bílé hoře vysloužil za své právní služby Habsburkům rychlý služební postup. Již v roce 1623 zaujal Václav Vyduna Obytecký po výše zmíněném Přibíku Jeníškovi z Újezda klíčový post zemského prokurátora, který v majetkoprávních sporech zastupoval zájmy panovníka. To byla (zvláště v době konfiskací a s nimi souvisejících následných sporů) velmi vlivná a zřejmě i výnosná pozice. S Alžbětou, dcerou zemského prokurátora Václava Vyduny Obyteckého,⁶⁶ se někdy v té době (zřejmě bezprostředně po dovršení zletlosti) oženil zdechovický Václav Tluksa Vrábský z Vrábí.

zletilý spolumajitel) ujistí právně dostatečně průkazným způsobem podíly svých dvou nezletilých bratrů. Částku 3 000 kop grošů míšeňských uhradil kupující tím, že Vrábským postoupil úročený dlužní úpis Floriana Jetřicha Žďárského ze Žďáru, znějící na tuto sumu. Zbývajících 5 000 kop grošů míšeňských si ponechal prodávající u sebe. Pokud by se zjistilo, že na panství Mladějovice vážnou nějaké nezaplacené berní či kontribuční pohledávky, tak je Lažanský z této sumy uhradí. Zmíněných 5 000 kop grošů míšeňských zůstane u Lažanského po dobu „zemských let“ (3 roky a 18 týdnů), ale bude z nich Vrábským odvádět pravidelný úrok každého půl roku (o sv. Jiří a o sv. Havlu), jako by se jednalo o úročenou půjčku.

66) F. PALACKÝ, *Přehled současný*, s. 386. Bližší informace o příbuzenských poměrech Václava Vyduny přináší retrospektivně kšaft jeho syna Václava z roku 1649. Edice tohoto kšaftu viz Pavel KRÁL (ed.), *Mezi životem a smrtí (Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650)*, České Budějovice 2002, č. 99, s. 533–536. Pro identifikaci Alžběty Vrábské z Obytec jako dcery Václava Vyduny z Obytec je důležitá osoba její matky Elišky Obytecké z Ratkovic (manželky prokurátora Václavy Vyduny), na které se později dožadoval Václav Vojtěch Vrábský z Vrábí vyplacení věna po zemřelé manželce (viz níže pozn. č. 84).

Tato úzká rodinná vazba na jednoho z nejvýznamnějších pobělohorských pražských právníků může snáz objasnit, jak je možné, že otázkou majetkových poměrů sotva zletilého Václava Vrábského se intenzivně zabývali nejvyšší zemští úředníci, a že tento (zdánlivě nemajetný) venkovský šlechtic (který před stavovským povstáním nabyl vzdělání v luteránském gymnasiu v Altdorfu) později rychle postupoval ve služebních pozicích u císařské rodiny a u úřadu desk zemských.

Rodinné spříznění se zemským prokurátorem Václavem Vydunou Obyteckým z Obytec zřejmě znamenalo pro rodinu Václava Vrábského z Vrábí určitou „pojistku“ před soudními spory o staré dluhy, vážnouchými na pozemkovém majetku z předbělohorské doby. Tato hypotéza se nabízí proto, že právě až krátce po smrti téhož Václava Obyteckého († 14. 6. 1625) se o splátku starého dluhu v poměrně vysoké výši přihlásil jeden z věřitelů, pražský kupec Jobst z Bryslu († 1635). Tento významný pražský zlatník a velkoobchodník, zabývající se již v předbělohorské době zvláště obchodem s drahými kameny mezi Prahou a Vídní,⁶⁷⁾ předložil Václavovi Vrábskému a jeho dvěma bratřím k úhradě staré dlužní úpisy jejich zemřelého bratra Kerunka Vrábského z doby před rokem 1618, které byly zaručeny tehdejším pozemkovým majetkem Vrábských. Jeden úpis zněl na 1 057 kop gr. míš., druhý na 1 030 kop. Celková požadovaná částka se navíc zvyšovala o 6% úrok, nesplácený od dlužníkovy smrti (tedy dalších více než 1 100 kop gr. míš.).

K tomuto sporu máme dochovanou poměrně podrobnou dokumentaci od července 1627,⁶⁸⁾ kdy už jednání mezi oběma stranami trvalo nejméně několik měsíců. Na dlužníky byl podán ze strany Jobsta z Bryslu pŕhon

67) V Praze působil tento obchodník od počátku 17. století jako zástupce frankfurtské obchodní společnosti, zabývající se dovozem a zpracováním diamantů z východní Indie (byl švagrem majitele této společnosti Daniela de Briers'). Pod jménem Jost von Brüssel jej identifikuje Marie BUŇATOVÁ, *Pražští kupci na cestách*, Praha 2013, s. 128. Též viz Miloš DVORÁK, *Zahraniční a zemský obchod na pražském trhu v letech 1620–1707 – styky českých měst s Prahou (Obchodní biogramy pražských křesťanských velkoobchodníků a obchodníků se zahraničním kupeckým a šmejdiřským zbožím v letech 1620–1707)*, *Pražský sborník historický* 39, s. 7–50, zde s. 7. I v polovině dvacátých let působil v prostředí nejvyšší české aristokracie; v nejbližším okolí Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic jej (pod jménem Jošt z Bruselu) zaznamenal Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa (Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna)*, České Budějovice 2005, s. 101 a listy č. 59 na s. 298–300 (1624) a č. 101 na s. 409–412 (1625).

68) Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM W 37/3.

u soudu nejvyššího purkrabství pražského, kterýžto soud oprávněnost jeho nároků uznal a nařídil Vrábským zaplatit. Vrábští argumentovali tím, že za dluhy zemřelého bratra ručí jen do výše jeho dědického podílu, tak jak bylo stanoveno v souvislosti s jednáním o prodeji panství roku 1620. Jako důkazní materiál dokonce předložili originál kupní smlouvy ze srpna 1620 (proto se zřejmě tento dokument dodnes dochoval, viz výše).

Jobstovy finanční pohledávky odmítali Vrábští uhradit ze dvou důvodů: jednak už v minulosti jejich již zemřelá matka (Kristina Vrábská) i zemřelý bratr (Jan Štefan Vrábský) hodně dluhů Kerunka Vrábského zaplatili (což mohou prokázat). Proto částka, která ještě zbývá z podílu, který připadl na Kerunka Vrábského, nestačí na úhradu sumy, kterou požaduje Jobst z Bryslu. Jako druhý argument uvádějí, že kromě Jobsta z Bryslu existují i další potenciální věřitelé zemřelého Mikuláše Kerunka Vrábského. Pokud by se nyní zaplatilo vše jen Jobstovi, na další věřitele by již nic nezbylo. Odkazují se na stále platné staré zemské zřízení (články D 26 a L 22–25), podle kterých má být postupováno tak, že všichni věřitelé vnesou svoje nároky. Pokud budou tyto nároky shledány jako oprávněné, vyplátí se věřitelům poměrná část jejich pohledávek až do celkové výše podílu, který na majetku dlužníkovi náležel. Vrábští proto žádali, aby všichni věřitelé jejich zemřelého bratra Mikuláše Kerunka (případně jeho ručitelé, kterým nesplácením dluhů vznikla nějaká škoda) byli obesláni před úředníky desk zemských menších a vnesli zde svůj nárok. Než toto proběhne, měla být zastavena exekuce nařízená úřadem nejvyššího purkrabství.

K žádosti bratří Vrábských se vyjádřil zkušený právník, tehdejší purkrabí Hradu pražského Jiří mladší Mitrovský z Nemyšle (z postu místopísaře povýšil roku 1623), který byl jistě dobře obeznámen s právním stavem věcí: týž Jiří Mitrovský (ještě jako místopísař Království českého) totiž spolu s již zemřelým Václavem Obyteckým zprostředkovával Vrábským prodej panství Mladějovice roku 1622. Právní názor Jiřího Mitrovského nebyl pro Vrábské příliš příznivý: Mitrovský v prvé řadě konstatoval, že bratři Vrábští „... v statku po otci zůstalém v nedílnosti zůstávají i také díl po umrlém užívají...“. To je důležitý argument, ze kterého je zřejmé, že na všechny právní úkony z roku 1620 (zvláště na prodej panství Kristině Vrábské) bylo z právního hlediska pohlíženo, jako by neproběhly. Vrábští tedy nemohou argumentovat tím, že za dluhy zemřelého bratra ručí jen do výše jeho dědického podílu na části pozemkového majetku (panství Zdechovice), neboť v době smrti Mikuláše Kerunka († 1618) byl jejich společný majetek větší (také panství Mladějovice) a pozůstalost po jejich otci Adamovi Vrábském († 1607) obsahovala i mnoho dalších jiných aktiv (dlužní úpisy, šperky a jiné), nejen pozemkový majetek. Vůči druhému argumentu Jobst z Bryslu oponuje,

že on je jediným věřitelem, který vznáší nároky, takže není nutné přihlížet k případným požadavkům někoho jiného. Úředníci zemského soudu koncem srpna 1627 rozhodli, že se mají Vrábští dostavit k úřadu desk zemských spolu se všemi věřiteli a dojednat zde, jak budou dlužní pohledávky uhrazeny. Z citované dokumentace nevyplývá, zda Vrábští tento starý dluh splatili, ale zřejmě jim nic jiného nezbývalo, neboť všechny zmiňované argumenty již posuzoval soud nejvyššího purkrabství a ten již rozhodl, že pohledávka Jobsta z Bryslu je oprávněná; jednáním u zemského soudu na podzim 1627 se jen mělo ověřit, zda ještě neexistují nějaké další dosud neuplatněné dluhy po zemřelém Mikuláši Kerunkovi Vrábském.⁶⁹⁾

Od roku 1622 sice vystupuje Václav Vrábský Tluksa z Vrábí jako hlavní představitel „zdechovické“⁷⁰⁾ větve rodu, ale panství Zdechovice bylo v té době stále společným majetkem všech tří bratrů. Matka-vdova Kristina Vrábská z Mirovic žila ještě v roce 1623, kdy je zmiňována ve zdechovické gruntovní knize, brzy po tomto datu však zřejmě zemřela⁷¹⁾ (nejpozději do roku 1627, kdy už se o ní v dokumentaci ke sporu s Jobstem z Bryslu výslovně hovoří jako o zemřelé). Václavovi dva mladší bratři Vilém Karel a Adam (zmiňovaní při prodeji Mladějovic roku 1622 ještě jako nezletilí) z dochovaných pramenů mizí až po roce 1627 a nemáme zprávy, že by po

69) Z kontextu usuzuji, že bratři Vrábští o takovém potenciálním nebezpečí věděli, ale zřejmě někteří věřitelé z předbělohorské doby neměli možnost svoje nároky uplatnit, ať už z jakýchkoli důvodů (emigrace, úmrtí, ztráta dokumentace aj.). S potenciální možností uplatnění nějakých blíže nespecifikovaných starých dlužních pohledávek, zaručených panstvím Zdechovice, totiž počítala ještě i prodejní smlouva z roku 1641, viz níže pozn. č. 79.

70) Vedle této rodiny pokračoval rod Vrábských po Bílé hoře ještě Václavovým bratrancem Janem Jiřím (viz pozn. č. 61); třetí větev rodu představoval výše zmiňovaný prastrýc Vilém nejstarší Vrábský z Vrábí a na Dešenicích a Drahenicích († 1630), jehož starší syn Adam Hynek v pobělohorské době v habsburských službách relativně zbohatl a v roce 1635 byl povýšen do panského stavu (tato větev vymřela po meči jeho vnukem Rudolfem Hynkem roku 1691). Celkové genealogické schéma s vyznačením příbuzenských vztahů mezi těmito větvemi rodu Vrábských uvádím zde v příloze.

71) Mikuláš Dačický z Heslova v roce 1624 zaznamenal požár a následné vyloupení domu v Kutné Hoře, ve kterém žila (v době psaní autorova záznamu již zemřelá) „paní Vrábská“. Viz A. REZEK (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického*, II, s. 236. Předpokládám, že se jednalo právě o vdovu Kristinu Vrábskou z Mirovic, protože jiná dospělá žena, která by tak mohla být označována a která zemřela do roku 1624, v té době v Čechách nežila. Pokud Dačický zaznamenal zmínky o rodu Vrábských, pak se vždy jednalo o zdechovické Vrábské, což je logické vzhledem k blízkosti panství Zdechovice a Kutné Hory. Dům v Kutné Hoře později také zdědil Václav Vrábský (spolu s peněžními aktivy) po své jediné sestře Alžbětě, jak je výslovně uvedeno v jeho poslední vůli z roku 1649 (viz níže).

sobě zanechali nějaké potomky.⁷²⁾ Každopádně na počátku třicátých let 17. století (kdy už by byli oba Václavovi mladší bratři nepochybně zletilí, pokud by žili) je v gruntovní knize zdechovického panství výslovně uváděn Václav Vrábský jako jediný představitel vrchnosti (1632),⁷³⁾ podobně jako v jiných pramenech místní provenience (1636).⁷⁴⁾

V druhé polovině třicátých let 17. století se zdechovický Václav Vrábský krátce objevuje v regionálních správních strukturách: jako hejtman Chrudimského kraje za rytířský stav je doložen v roce 1637.⁷⁵⁾ Bližší mu však zřejmě byla kariéra úřední, kterou (pokud víme) zahájil v roce 1638 jako rada soudu Nejvyššího purkrabství.⁷⁶⁾ To je vše, co o jeho působení dosud věděla starší regionálně-historická literatura,⁷⁷⁾ která jako poslední informaci o této osobě přináší deskový vklad z roku 1642,⁷⁸⁾ kterým Václav Vrábský

72) Víme jen, že Karlu Vilémovi Vrábskému jeho starší bratr Václav v roce 1626 postoupil tehdy ještě nedopracovanou částku 5 000 kop grošů míšeňských za panství Mladějovice, která od roku 1622 zůstávala deponována u Lažanského (podle pozdějších připisků k deskovému vkladu z roku 1622 byly všechny platební povinnosti Lažanského vůči Vrábským vyrovnány v roce 1627, viz juxty k deskovému vkladu, citovanému výše v pozn. č. 64). Všichni tři bratři jsou uváděni společně ještě v souvislosti se sporem o staré dluhy s Jobstem z Brýslu z roku 1627 (o tom viz níže), a to s neobvyklou formulací týkající se nejmladšího Adama. Ten byl sice v roce 1627 již nepochybně zletilý (jeho otec zemřel v roce 1607), v právních úkonech jej však zastupovali oba starší bratři v důsledku jeho dlouhodobé nepřítomnosti v zemi. Za žalovanou stranu Vrábských tak při sporech s Jobstem vystupují „... *Václav a Vilém Karel, bratři Vrábsí z Vrábí i na místě Adama, bratra našeho v Království českém nepřítomného*...“. Po roce 1627 jsem již žádnou zmínku o Václavových mladších bratřích nenalezl. Zřejmě oba v roce 1627 nebo nedlouho poté zemřeli, neboť nejsou nadále zmiňováni ani jako spoluvlastníci panství Zdechovice.

73) Vs Zdechovice, kn. č. 672, fol. 138v: 22. července 1632 koupil Václav Kasal za 60 kop grošů míšeňských chalupu ve vsi Spytovice „... *od JM pána Václava Vrábského Tluksy z Vrábí, pána svého*...“.

74) V dubnu 1636 vypovídá pod přísahou přeloučský měšťan Jan Tomek, že zaplatil 6 kop za krávu, kterou si u něj nechal Jan Matička, poddaný Václava Vrábského z Vrábí a na Zdechovicích, když se nechal naverbovat v Žiželicích k blížce nespecifikovanému vojsku, viz Státní okresní archiv Pardubice, fond Archiv města Přelouče, kniha č. 3, s. 161v–162.

75) Václav LIVA (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války (Regesta Fondu militace Archivu Ministerstva vnitra ČSR v Praze)*, díl V. 1636–1639, Praha 1954, s. 120.

76) OSN XXVI, s. 992.

77) A. SEDLÁČEK, *Hrady*, díl I., s. 247.

78) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 147, fol. N9v–N10. Deskový vklad ze 14. května 1642, stručně konstatující převod panství mezi prodávajícím a kupujícím. Skutečný podrobný text kupní smlouvy,

z Vrábí převádí za 21 tisíc zlatých rýnských panství Zdechovice Václavovi staršímu Věžníkovi z Věžník a na Malči, hejtmanu kraje čáslavského.

Dochovaných pramenů je však podstatně více, a to nejen k samotnému prodeji zdechovického panství (který ve skutečnosti proběhl už roku 1641),⁷⁹⁾ ale i k rodině samotného Václava Vrábského. Ten podle mého názoru představuje zajímavou osobnost nejen proto, že zanechal retrospektivní vzpomínku z roku 1649 na okolnosti prodeje Zdechovic o devět let dříve, ale na jeho životních osudech je možné dobře dokumentovat jednotlivé fáze vývoje českého venkovského šlechtice válečné doby od pozemkové vrchnosti k úředníkovi, který vytváří součást nižšího byrokratického aparátu barokní doby.

Tyto souvislosti sice již časově sahají mimo rámec vymezený názvem tohoto příspěvku, nicméně vhodným způsobem uzavírají „vrábské“ období dějin panství Zdechovice (1585–1641), proto si je dovoluji alespoň stručně zmínit.

Prodejem zdechovického panství počátkem čtyřicátých let 17. století Václav Vrábský z pramenů zdánlivě mizí. O něco později se však mezi pražskými právníky objevuje muž jménem Václav Vojtěch Vrábský, který v roce 1645 vykonal služební přísahu věrnosti císaři Ferdinandu III. Tento muž Augustu Sedláčkovi nezapadal do genealogického schématu rodu Vrábských. S jistým váháním proto označil tohoto pražského Václava Vojtěcha Vrábského za syna zdechovického Václava Vrábského.⁸⁰⁾

Tato hypotetická identifikace však byla chybná, neboť se v obou případech jedná o tutéž osobu. Václav Vrábský z Vrábí jen v polovině čtyřicátých let 17. století začal užívat dvě křestní jména a v pramenech začíná vystupovat jako Václav Vojtěch Vrábský z Vrábí (případně méně

uzavřené téměř o rok dříve a stanovující zvláštní podmínky splacení kupní sumy, viz následující poznámka.

79) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 302, fol. C1v–C4v. Smlouva o prodeji panství Zdechovice, datovaná 6. července 1641, vložená do desk zemských 6. března 1642 a provázená juxtami z let 1642–1645. I v této smlouvě je výslovně zdůrazněn právní důvod nabytí panství Zdechovice prodávajícím Václavem Vrábským „... *tak jakž jest ho pan Václav Vrábský z Vrábí v držení a užívání byl, a ten na něj po smrti pana otce jeho právem dědickým přišel a připadl...*“, tedy že jde o majetek, který získal jako dědictví po otci. Tato formulace znovu potvrzuje neplatnost kupní smlouvy z roku 1620.

80) Ščk [August SEDLÁČEK], *Vrábský Thukša*, in: Ottův slovník naučný, díl XXVI, Praha 1907, s. 991–993 (zde s. 992). Chybně uvádí, že tento Václav Vojtěch Vrábský měl s manželkou Juditou z Varty čtyři dcery.

často i jako Václav Albrecht).⁸¹⁾ Důvody této změny (zavedení druhého křestního jména u muže, který již překročil čtyřicetku) nejsou zcela zřejmé. Jako možné vysvětlení se ale nabízí potřeba zřetelnějšího odlišení od jeho vzdáleného příbuzného Jana Václava Vrábského (což byl mladší syn výše zmiňovaného poručníka Viléma Vrábského), vůči kterému bylo roce 1644 vedeno v Prácheňském kraji exekuční řízení pro dluhy. V německém listu z 12. září 1644, vystaveném v královské kanceláři Jiřím z Martinic, je mylně tento Jan Václav Vrábský uveden s přídomkem „auf Zdechowicz“,⁸²⁾ což mohlo způsobit nějaké nejasnosti v identitě obou osob.

Identitu obou osob (Václava Vrábského z doby před rokem 1641 a Václava Vojtěcha Vrábského z doby po roce 1644) však jednoznačně prokazuje juxta z roku 1645, dodatečně vepsaná k deskovému vkladu smlouvy o prodeji Zdechovic z roku 1641. Juxta se týkala podílu Václavovy manželky Alžběty Judith Vrábské z Varty na nedoplačených aktivech z prodeje zdechovického statku. V tomto právně důležitém dokladu se výslovně zmiňuje, že Václav Vojtěch Vrábský z roku 1645 je tatáž osoba, která pod jménem Václav Vrábský z Vrabí prodávala panství Zdechovice roku 1641.

Díky této jasně průkazné kontinuitě můžeme sledovat osudy zdechovického Václava Vrábského z Vrabí i ve čtyřicátých letech 17. století. Václav Vrábský i nadále působil u soudu nejvyššího purkrabství pražského (tam je doložen ještě roku 1642)⁸³⁾ a také vstoupil přímo do panovnických služeb, resp. v pramenech se sám označuje za služebníka „... *Její Milosti císařové jako králové české*...“ při úřadu desk zemských menších. Žil se svou rodinou přímo v Praze, v domě v Dlouhé ulici na Starém Městě pražském („... *dům pana Albrechta Lavína v Dlouhé vedle Perutských ležící*...“), který sice nevlastnil, ale byl významným věřitelem majitele tohoto domu, ke kterému měl vyminěno užívatelské právo do té doby, dokud půjčka nebude splacena.

81) Jde jen o jinou podobu téhož jména, odvozenou z latinského Adalbertus = Vojtěch.

82) Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM W 37/3. V této dokumentaci jsou smíchány písemnosti, týkající se dlužních sporů Jana Václava Vrábského z roku 1644 a Václava Vrábského a jeho bratří z roku 1627, jako by šlo o stejnou osobu. Toto sloučení písemností však vzniklo až při archivním pořádání spisů v rámci tzv. Staré manipulace. Zjevně jde o odlišné osoby a titulatura Jana Václava Vrábského v podobě „auf Zdechowicz“ z roku 1644 byla nesmyslná.

83) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větš, kniha č. 302, fol. C1v: v juxtě k tomuto deskovému vkladu z 12. listopadu 1642 je též Václav Vrábský označen jako „... *královského soudu nejvyššího purkrabství pražského rada*...“.

Oženil se dvakrát. Jeho první manželka, výše zmíněná Alžběta rozená Obytecká z Obytec, zemřela někdy před březnem 1642, kdy se Václav Vrábský soudně dožadoval úhrady věna zemřelé manželky na své tchyni Elišce Obytecké z Ratkovic.⁸⁴⁾ S touto první manželkou měl čtyři děti; syna Adama Sezimu a dcery Magdalenu Markytu, Lidmilu Boženu a Kateřinu Veroniku. V roce 1644 již byl ženatý podruhé s Judith Helenou z Varty;⁸⁵⁾ toto manželství zůstalo bezdětné.⁸⁶⁾

Se svou rodinou žil Václav Vojtěch Vrábský od roku 1640 trvale na Starém Městě pražském, což dokládají i jiné prameny,⁸⁷⁾ ale především sám Václav Vrábský, a to v rámci dokumentace, která se dochovala z roku 1649 v souvislosti s jeho sporem s pražskými židovskými finančníky.⁸⁸⁾ Pražská židovská obec užívala v té době moratorium na splátky dluhů získané od panovníka. Václav Vojtěch Vrábský v březnu 1649 žádal, aby mu i přes toto moratorium byla uhrazena pražskou židovskou obcí splátka ve výši 500 zlatých rýnských, kterou měl dostat k 21. prosinci 1648 v rámci postupného vyrovnávání jeho větší pohledávky.⁸⁹⁾ Ve svých žádostech poměrně

84) Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM W 37/14.

85) Uzavření tohoto manželství až mezi léty 1641 a 1644 dokládají do-datečné záznamy o ujištění manželčina věnného podílu na nedoplatku tržové sumy za prodané panství Zdechovice, kteréžto splátky byly (v souladu s tržovou smlouvou z roku 1641) rozloženy do několika let. Viz výše pozn. č. 79.

86) A. Sedláček chybně uvádí (bez uvedení pramenných zdrojů), že Václav Vojtěch Vrábský měl s manželkou Juditou z Varty čtyři dcery. To je informace nesprávná; všechny čtyři děti (jeden syn a tři dcery) byly z prvního manželství s Alžbětou Obyteckou. Tři starší děti byly v roce 1649 již zletilé (syn Adam Sezima v roce 1650 výslovně označuje Juditu Helenu Vrábskou z Varty za svou macechu); tehdy nezletilou nejmladší dceru pak sama Judita Helena z Varty ve svém kšaftu z roku 1660 zmiňuje jako dceru nevlastní, kterou sice jako dítě vychovala, ale nebyla její biologickou matkou. Viz níže pozn. č. 97.

87) Václav LÍVA (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války (Regesta Fondu milice Archivu Ministerstva vnitra ČSR v Praze)*, díl VIII. 1646–1648, Praha 1957, s. 264. 15. září 1648 byl mezi jinými vyzván úředníky pražského ungeltu, aby nejdéle do dvou dnů odvedl stanovené kvóty, které slíbil odevzdat, jinak bude na jeho majetku provedena exekuce.

88) Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM W 37/3. Zde je uložena složka s opisy dokumentace, týkající se těchto dlužních sporů (několik listů Václava Vojtěcha Vrábského z jara roku 1649, výpisy z pražských městských knih, dokumentace k postupování dlužních pohledávek mezi jednotlivými osobami aj.).

89) Geneze tohoto dluhu je poměrně složitá: Heleně Eustachii ze Šternberka rozené Křinecké z Ronova dlužila pražská židovská obec částku 12 tisíc zlatých rýnských, což bylo ujištěno zápisem na Starém Městě pražském z 21. března 1642. Po smrti této Heleny Eustachie převedl zřízený poručník František Matyáš

detailně popisuje svou situaci finančního podnikatele, který nemá jiný zdroj příjmů, než úroky, které mu pravidelně vyplácejí dlužníci. Výpadek očekávané splátky od židovských dlužníků mu proto způsobuje větší problémy než jiným věřitelům, a ocitl se v situaci, kdy mu schází peněžní hotovost i na jídlo a základní potřeby („... tak že nyní s ženou a dětma svýma nač živ býti nemám...“).

Dávná vzpomínka na zdechovické panství se objevuje v pasáži, ve které Václav Vojtěch Vrábský popisuje různé nesnáze, které jej během války postihly. Jméno panství, které bylo před devíti lety (psáno 1649) zruinováno, sice výslovně uvedeno není, ale nepochybně se jedná o Zdechovice. Tomu také odpovídá informace, že Václav Vrábský toto zničené panství musel prodat hluboko pod cenou (za polovinu jeho hodnoty).⁹⁰⁾ Po prodeji Zdechovic (ještě někdy před koncem třicetileté války) si Václav Vojtěch Vrábský koupil od Jana Jiřího staršího Kačice z Prostého za 3 250 kop grošů míšeňských menší venkovský statek Tisová v Podbrdském kraji,⁹¹⁾ ale ten ještě nebyl doplacen (zbývalo uhradit 1250 kop) a podle jeho vlastních slov byl v roce 1649 válkou zničený a opuštěný, bez poddaných a tedy i bez užitku.

Pochopitelně nevíme, zda byla hmotná situace Václava Vojtěcha Vrábského na jaře 1649 skutečně tak zlá, nebo zda byly jím podávané informace účelově zkresleny, aby podpořil svou žádost o výjimku z moratoria, díky kterému pražská židovská obec splátky dluhů oddalovala. Z věcného hlediska asi žadatel nemusel k jednomu ze svých listů připojovat loajální prohlášení věrnosti vladařskému domu, ale tento text je natolik expresivní, že si dovoluji jej citovat: „... ve vsí ponižené poddanosti pro 5 ran Krista pána prosím, že na mě chudýho, však vždycky po všechn čas od dětinství

Karel ze Šternberka dne 20. května 1644 z výše zmíněné pohledávky 12 tisíc zl. rýn. částku 3 705 kop gr. míš. na Marii Zárubovou rozenou ze Šternberka. Od této Marie Zárubové získal tuto pohledávku na 3 705 kop gr. míš. v blíže neurčené době (ale nedlouho před prosincem 1648) právě Václav Vojtěch Vrábský, kterému měla být splátka ve výši 500 zl. rýn. a zadřžené úroky vyplaceny k 21. prosinci 1648, což se nestalo.

90) „... přišedši skrze ruinu nepřátelskou a častý ložirování soldátův VMC o stat[e]ček svůj, kterýž jsem, nemajíce na něm svýho vychování, za polovic peněz prodati musel a zde již na 9. rok v Starém Městě Pražském živ býti a z hotovýho utráceti musím ...“.

91) Tyto konkrétní informace známe zatím jen z kšaftu Václava Vojtěcha Vrábského; starší literatura neuvádí, jakým způsobem se statek Tisová dostal do držby této rodiny, viz A. SEDLÁČEK, *Hrady*, díl VI. (zde statek Tisová mezi šlechtickými sídly na Podbrdsku vůbec není uveden).

svýho věrného a nejponíženejšího poddaného Vaší Císařské a Královské Milosti, který sám jak živ žádný rebelie proti Vaší Císařské a Královské Milosti i slovutnému domu rakouskýmu nikdá se nedopustil a bohda se dopustiti nemíním, nýbrž raději, kdyby toho potřeba ukazovala, pro Vaší Císařskou a Královskou Milost svou krev vylíti a umříti chci, [ráčíte] ohlédnouti, a místodržícím Vaší Císařské a Královské Milosti milostivě poručiti a při nich to naříditi, aby mně na týž starší židy dle zapsání jejich exekuci propuštěna byla, tak abych já chudej člověk s ženou i dětma svýma sobě zač kus chleba koupiti mohl...“

I když na jaře 1649 se skutečně Václav Vojtěch Vrábský mohl dočasně ocitnout bez peněžní hotovosti, úplně na mizině nebyl, jak vyplývá z jeho poslední vůle vypracované v písemné podobě koncem roku 1649, krátce před jeho smrtí.⁹²⁾ Manželce odkázal vedle pěkné truhličky klenotů a šperků⁹³⁾ právo užívat dům v Dlouhé ulici na Starém Městě pražském až do doby, dokud jí nebude vyplacena pohledávka váznoucí na tomto domě (její výše není v kšaftu uvedena). Jedinému synovi Adamu Sezimovi odkázal dům v Kutné Hoře na Rybném trhu (který sám získal jako dědictví po zemřelé sestře) a statek Tisová (za který se mělo ještě doplácet 1 250 kop gr. míš.). Významnou součástí pozůstalosti byla především peněžní aktiva dosahující (při přepočtu kop grošů míšeňských na zlaté rýnské) částky okolo 14 tisíc zlatých rýnských,⁹⁴⁾ ze kterých plynul každoročně úrok okolo 850 zlatých rýnských v hotovosti. Z takového příjmu mohl Václav Vojtěch Vrábský (kterému jistě ještě plynul nějaký pravidelný plat ze služby

92) Po smrti byl již jistě 7. února 1650, kdy byl text jeho poslední vůle vložen do desk zemských, viz Národní archiv Praha, fond desky zemské větš, kniha č. 149, fol. P3v–7v.

93) Seznam movitých věcí, které výslovně odkazuje manželce, připojil Václav Vojtěch Vrábský na vlastnoručně psané řádně potvrzené listině, intabulované zvlášť hned za kšaftem, zřejmě proto, aby se jeho manželka nemohla dostat do podobné situace, jako jeho vlastní matka roku 1607, viz výše pozn. č. 16.

94) Jednalo se o tato aktiva: 3 000 kop gr. míš. + úroky 360 kop (dluží Jan Vilém Gerštorf z Gerštorfu); 2 800 kop gr. míš. (aktiva u českého oddělení dvorské komory, tj. dluh panovníka); 2 592 kop gr. míš. (dluh hraběnky Lackové z Valdštejna, který na Václava Vrábského převedl již zemřelý Václav Vyduna Obytecký z Obytec); 1 000 kop gr. míš. (dluží Albrecht Šebestián Leskovec z Leskova; k tomu zadrželé úroky a náklady na soudní řízení); 1 000 kop gr. míš. (dědictví po zemřelé sestře, o které se soudí s městem Kutná Hora); 1 100 zl. rýn. (aktiva u pražských židovských obchodníků, bratří Izraela, Samuela Lébbla a Marka, podle smlouvy z 2. března 1645 mezi nimi učiněné) a 650 zl. rýn. (dluží Bernard Ignác z Martinic, tehdejší nejvyšší komorník Království českého; dlužní úpis s půlroční výpovědní lhůtou).

v úřadu desk zemských menších) s celou rodinou ve staroměstském domě velmi slušně vyžít.

V závěrečné části kšaftu zajistil Václav Vojtěch Vrábský také tři dcery jménem Magdalena Markéta, Lidmila Božena a Kateřina Veronika (ta jediná byla v době kšaftu ještě nezletilá, tedy mladší patnácti let). Dcery měly žít v domě u své macechy Judyth Heleny Alžběty Vrábské z Varty dokud se nevdati nebo dokud nevstoupí do kláštera. Do té doby jim měl bratr Adam Sezima platit z výnosu zděděného majetku každé po 100 zlatých rýnských ročně. Pokud by se některá z nich vdala nebo vstoupila do kláštera, měl každé sestře Adam Sezima Vrábský vyplatit její podíl ve výši 500 zlatých rýnských a navíc 200 zlatých na výpravu.

S macechou (která se později znovu vdala za Přecha Šebestiána z Řičan), se Adam Sezima Vrábský majetkově vyrovnal už v červnu 1650. Zděděná peněžní aktiva zřejmě investoval do nákupu nevelkého statku Předboř, jehož hlavní součástí byl velký poplužní dvůr a několik poddanských chalup. V berní rule z roku 1654 je už veden jako poplatník z obou těchto statků, tedy Tisová v Podbrdsku⁹⁵⁾ a Předboř na Kouřimsku.⁹⁶⁾ Sestrám však opomíjel vyplatit podíly zmíněné v otcově kšaftu. Nejstarší z jeho tří sester Magdalena Markéta zřejmě zemřela nedlouho po otci, ale zbylé dvě už roku 1656 splnily podmínky dané kšaftem: Lidmila Božena Vrábská se stala řeholnicí v klášteře sv. Jiří na Pražském hradě a nejmladší Kateřina Veronika se vdala za Antonína Bernarda Jestříbského z Rýzmburka.⁹⁷⁾ Od roku 1656 se abatýše kláštera sv. Jiří soudila jménem Lidmily Boženy Vrábské o její dědický podíl, který měl připadnout klášteru. Když tehdy Adam Sezima Vrábský prodal statek Předboř hraběti Karlu Leopoldovi Carreto z Millesima, žádali právníci obou sester, aby byly peníze za prodej Předboře složeny u úřadu desk zemských, než se výše podílů vyjasní.⁹⁸⁾

95) K. DOSKOČIL (ed.), *Popis Čech r. 1654*, díl 2., Podbrdsko, č. 174, s. 507.

96) K. DOSKOČIL (ed.), *Popis Čech r. 1654*, díl 1., Kouřimsko, č. 574, s. 341.

97) Tato Kateřina Veronika Jestříbská z Vrábí se sice objevuje ve starších rodokmenech Jestříbských jako dcera Václava Vrábského z druhého manželství s Judith Helenou z Varty, viz Ignaz SCHÖNFELD, *Adels-Schematismus des Österreichischen Kaiserstaates*, I. Jahrgang, Wien 1824, s. 219. Je to však identifikace chybná. Sama Judith Helena z Varty (provdaná po smrti prvního manžela Václava Vrábského podruhé za Přecha Šebestiána z Řičan) ve svém kšaftu z roku 1660 výslovně uvádí, že Kateřina Veronika Jestříbská z Vrábí je její nevlastní dcera. Edice tohoto kšaftu viz Marie PROCHÁZKOVÁ, *Edice testamentů pánů z Řičan ze 17. století, uložených v Národním archivu*, b. l. (2013 post), záznam č. 9, dostupné online viz URL: <<http://opatrna.eu/html/edic.html#12i>>, [cit. 29. 10. 2016].

98) Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM W 37/2.

K tomu zřejmě nedošlo, proto byl na zbývající majetek (statek Tisová) v roce 1663 vznesen abatyší kláštera sv. Jiří právní nárok.⁹⁹⁾ Tím stopy po rodině Václava Vojtěcha Vrábského mizí.

Díky výše uvedeným poměrně detailním údajům můžeme tedy podle mého názoru poměrně věrohodně vysvětlit zmatek, který vznikl s trojím uvedením panství Zdechovice (byť tak není výslovně nazváno) v edici berního rejstříku z roku 1620, který byl pro mne základním podnětem ke zpracování této studie. Možnost zcela přesně (na konkrétní den) stanovit dobu změny v majetkoprávní situaci panství Zdechovice může být důležitá v rozlišení jednotlivých časových vrstev, ve kterých zmíněný berní rejstřík vznikl, a které popisuje editor rejstříku.¹⁰⁰⁾ V případě panství Zdechovice lze jednotlivé vrstvy rozlišit takto:

Základní vrstva textu

Kerunk Mikuláš Vrábský Tluksa z Vrábí a na Mladějovicích

Toto jméno bylo nepochybně jen převzato z předchozího berního rejstříku z roku 1615, stejně jako údaje o počtu osedlých a dalších součástech dominia, které jsou v případě Zdechovic zcela shodné. V berním rejstříku z roku 1615 byly užity oba domicily „na Mladějovicích a Zdechovicích“; při přepisování údajů o rozsahu panství Zdechovice si zřejmě písař jen situaci zjednodušil a uvedl pouze jeden domicil „na Mladějovicích“. S reálnou situací v majetkoprávní držbě panství Zdechovice tento přepis základních údajů nesouvisel, protože Mikuláš Kerunk Vrábský († 24. dubna 1618) zemřel ještě před vypuknutím stavovského povstání, resp. před červnovým sněmem roku 1618, který rozhodl o tom, že k výběru berně v době povstání bude použita předchozí metodika z roku 1615.

Revize údaje o poplatníku berně z panství Zdechovice

Vilém nejstarší Vrábský Tluksa z Vrábí z statku sirotčího

Doplnění tohoto jména odpovídá době věcné revize rejstříku, jak ji předpokládá editor, tedy „v době po květnu 1618“. V té době (krátce po smrti Mikuláše Kerunka Vrábského) sice sám někdejší poručník Vilém Vrábský už znovu *de iure* nepřevzal poručnickou správu panství, ale v době právního provizoria byl hlavním rádcem sirotků. O právních věcech, týkajících se Zdechovic, fakticky rozhodoval až do doby, kdy

99) Juxta z roku 1663, připojená k deskovému vkladu s kšaftem Václava Vojtěcha Vrábského z roku 1649, viz výše pozn. č. 92.

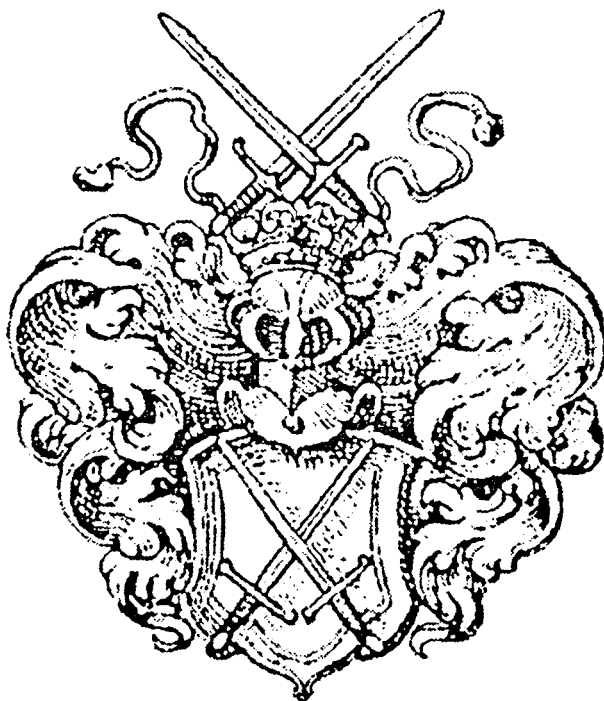
100) V. PEŠÁK (ed.), *Berní rejstříky*, s. 8–13.

proběhlo formální převzetí správy panství Janem Štefanem Vrábským (11. listopadu 1619).

Aktualizace údaje o poplatníku berně z panství Zdechovice

Kristina rozená Radkovicová z Mirovic

Kristina z Mirovic, vdova po Alešovi Vrábském, se v žádném z pramenů berní povahy nemohla objevit před 12. srpnem 1620, neboť až kupní smlouvou z tohoto dne se stala na krátký čas držitelkou zdechovického panství. Uvedení jejího jména ve zmíněném prameni tedy spadá do poslední fáze souhrnného sestavování rejstříku, kterou editor klade do července či srpna 1620. Právě zaznamenání paní Kristiny z Mirovic podporuje toto časové určení, i když editor nemohl toto jméno ztotožnit s konkrétním majetkem.

Obr. 7: Erb rodu Vrábských Tluksů z Vrábí
na dřevořezu z konce 16. století.

**Podrobná rekonstrukce právní následnosti držitelů panství
Zdechovice z rodu Vrábských z Vrábí v letech 1585–1641**

Období	Držitel majetku
30. 10. 1585 až 23. 04. 1594	Hynek Tluksa Vrábský z Vrábí († 23. 04. 1594)
23. 04. 1594 až léto roku 1594	právní mezidobí mezi smrtí Hynka Tluksy Vrábského a vznese- ním právního nároku na Zdechovice ze strany „strýců Vrábských“
léto roku 1594 až rok 1599	Štěpán Jan Tluksa Vrábský z Vrábí († 1599 bez potomků) jako hlav- ní představitel širšího společenství spolumajitelů „strýců Vráb- ských“, které spolu s ním tvořili ještě jeho bratři Aleš a Václav († 1597; jeho podíl dědi nezletilý syn Jan Jiří) a jeho bratrance Jan († 1598 bez potomků) a Vilém
rok 1599 až rok 1604	společně „strýcové Vrábští“, tj. Aleš Vrábský (i namísto svého nezletilého synovce Jana Jiřího) a jeho bratranec Vilém Vrábský
rok 1604 až podzim 1607	Aleš Tluksa Vrábský z Vrábí († krátce po 16. 09. 1607) výše uvedený společně se svým nezletilým synovcem Janem Jiřím Vrábským
podzim 1607 až leden 1608	právní mezidobí mezi smrtí Aleše Vrábského a ustavením po- ručnické správy nezletilých dědiců
leden 1608 až rok 1615	Vilém Tluksa Vrábský z Vrábí jakožto mocný poručník nezleti- lých dětí svého zemřelého bratrance Aleše Vrábského († 1607) a Alešova nezletilého synovce Jana Jiřího Vrábského
rok 1615 (reálně od podzima 1616) až 25. 04. 1618	Mikuláš Kerunk Tluksa Vrábský z Vrábí († 24. 4. 1618), nejstar- ší již zletilý syn zemřelého Aleše Vrábského († 1607), společně se svými nezletilými bratry Janem Štefanem, Václavem, Vilém- em Karlem a Adamem
25. 04. 1618 až 11. 11. 1619	právní mezidobí mezi smrtí Mikuláše Kerunka Vrábského a pře- vzetím majetku jeho mladším bratrem Janem Štefanem
11. 11. 1619 až 12. 08. 1620	Jan Štefan Tluksa Vrábský z Vrábí († 11. 9. 1620), druhorozený již zletilý syn zemřelého Aleše Vrábského († 1607), společně se svými nezletilými bratry Václavem, Vilémem Karlem a Adamem
12. 08. 1620 až 20. 12. 1620 (reálně do 1622)	Kristina Vrábská rozená Radkovicová z Mirovic, vdova po Aleši Vrábském († 1607)
20. 12. 1620 až počátek roku 1621 (?)	právní mezidobí mezi anulováním kupní smlouvy ze srpna 1620 a ustavením poručníka nezletilých sirotků
počátek roku 1621 (?) až duben 1622 (formální právní stav)	Jan Jiří Tluksa Vrábský z Vrábí († 1629), synovec zemřelého Ale- še Vrábského († 1607), jako mocný poručník Alšových nezleti- lých synů Václava, Viléma Karla a Adama
duben 1622 až po roce 1627 (nejpozději 1632)	Václav Tluksa Vrábský z Vrábí společně s (r. 1622 ještě nezleti- lými) bratry Vilémem Karlem (zletilý již 1626) a Adamem (žije mimo zemi)
po roce 1627 (nejpozději 1632) až 06. 07. 1641	Václav Tluksa Vrábský z Vrábí († 1649) samostatně

Ediční příloha č. 1:

Bez místa; 31. ledna 1608. Ubrmanská smlouva, učiněná prostřednictvím pověřených smluvců mezi Kristinou Vrábskou z Mirovic na straně jedné, a Vilémem Vrábským z Vrábí, nejstarším mužským příslušníkem rodu Vrábských, zastupujícím nezletilé sirotky po bratrech Alešovi a Václavovi Vrábských, o vyrovnaní pohledávek vdovy Kristiny Vrábské.

(Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 181, fol. O15v–O18v)

Léta Páně šestistého osmého v pátek den památný v ochtáb obrácení s[vatě]ho Pavla na víru křesťanskou [31. 1. 1608], námi Adamem z Šternberka na Bechyni, nejvyšším komorníkem Království českého, Volfem Novohradským z Kolovrat a na Lnářích, Opálce a Vintmberce, nejvyšším sudím Království českého, a Vilémem z Lobkovic a na Tejně Horšovském, Čechovicích a Miřkově, Jeho M[ilosti] Císaře římského kraječem, Janem z Klenového a z Janovic na Žinkovách, Zelený Hoře a Roupově, nejvyšším písařem Království českého, jakožto smluvci od stran k té při dožádanými.

Stala se smlůva přátelská celá a dokonalá mezi urozenou paní Kristinou Vrábskou z Mirovic, pozůstalou vdovou po dobré paměti urozeném panu Alšovi Vrábským Tluksovi z Vrábí na Zdechovicích a Mladějovicích z jedné, a panem Vilémem Vrábským Tluksou z Vrábí na Drahenicích a Dešenicích jakožto nejstarším strejcem a poručníkem podle Zřízení zemského a svaté paměti milosti krále Vladislava statkův k ruce dítkám sirotkům po téměř panu Alšovi Vrábským, též na místě a k ruce sirotkům dobré paměti po panu Václavovi Vrábském z Vrábí jakožto vlastním strejcem od dvouch vlastních a nedílných dskami zemskými bratří, dítkám splozeným a po nich pozůstalým, v přítomnosti a s jistým povolením urozené paní Sabiny Vrábské z Bukové a v Nové Vsi jakožto vlastní paní matere sirotkův dobré paměti vejš psaného pana Václava Vrábského z Vrábí, a to taková:

Jakož jest dotčená paní Kristina Vrábská z Mirovic, pozůstalá vdova po téměř panu Alšovi Vrábským z Vrábí na Zdechovicích a Mladějovicích, pokládala sobě listem (kterýž nám smluvcům od ní předložen a ukázán byl), kterýžto list, že by pan Aleš Vrábský na smrtné posteli učinil a všecky i všelijaké svršky a nábytky na obou statcích, jak zdechovském tak i mladějovském, jako předně peníze hotové, klenoty všelijaké od zlata a stříbra, cejnového nádobí, šaty ložní i vinuté, obilí v slamách i ssuté, koně, klisny, krávy a všelijaký hovězí dobytek, ovce, svině, slepice, husy, ač by koli po něm, nic nevymiňujíc, po smrti své, což by toho koliv na výš dotčených

obouch statcích se čeho našlo a vyhledáno býti mohlo, aby je sobě ihned pobrala, a kde se jí dobře viděti bude, obrátiti má, pravila, jakž týž list pod pečeti nebožtíka stvrzený, jehož datum na Zdechovicích ve čtvrtek po památce narození blahoslavené panny Marie léta pominulého tisícího šestistého sedmého [13. 9. 1607] to v sobě šíře obsahuje a zavírá, a kteréhožto dání pana manžela svého dobré paměti že užiti žádá.

Naproti tomu jest pan Vilém Vrábský na místě a k ruce sirotkův obojích proti tomu obrany tato klade:

Předně: že ten list, kterýž tu ukazován, ačkoliv pečeť vlastní nebožtíka že se nachází přitištěna, však že podpisu ruky jeho nebožtíka při tom není.

Druhé: všech těch věcí že jest tak na škodu Jana Jiřího, strejce svého nezletilého a nedílného, syna po nebožtíkovi panu Václavovi Vrábském pozůstalého, dávati a odcizovati nemohl a moci neměl.

Třetí: i řetězu zlatého ze čtyř set dukátů s velkým kamenem modrým, kterýž za nejstarším z toho rodu pánův Vrábských zůstávati má, jakožto cizí věci dávati a odkazovati též nemohl.

A tak v tom ve všem jak sirotky oboje, strejce a strejny své, jakožto nejstarší strejc (poněvadž již není žádného z pánův z Vrábí strejce zletilého nebo bratra), taky sám sebe, ponížena nám činíce. V čemž jest se nám týž podobně paní Kristina Vrábská poručena učinila.

I my, z počátku psaní smlouvové, vzhledši v týž list nebožtíka dobré paměti pana Alše Vrábského, pečeti jeho stvrzený, i obranu jeho pana Viléma Vrábského Tluksy z Vrábí na místě a k ruce obojích sirotkův, jak po dobré paměti panu Alšovi, tak také po panu Václavovi, bratřích vlastních z Vrábí nedílných a strejcův jeho pana Viléma z Vrábí pozůstalých, nechcíc, aby mezi nimi jakožto přirozenými přáteli jaké další nedorozumění soudně povstati budoucně jmělo. Statkové sirotčí, pokudž by ti všickni svrškové a nábytkové z nich vyvozeny a odehnány býti jměly, že by k znamenitému zmenšení na užitečích i jináčeji přijíti musili.

Povážívši, žádost sme na obojí stranu vzložili, aby nám to k mocné ubrmanské vejpovědi, však pod jistým srozuměním, v moc dali. Což sme při nich obouch stranách i to obdrželi, že sou nám to vše v moc dali a dávají.

I ve jméno pána Boha tuto naši mocnou ubrmanskou vejpověď mezi ní paní Kristinou Vrábskou z Mirovic a panem Vilímem Vrábským Tluksou z Vrábí i na místě týchž obojích sirotkův činíme a mocně vypovídáme:

Tak že ona paní Kristina Vrábská od toho všeho dání týmž listem výš psaným upustiti povinna jest a na to se žádným vymyšleným způsobem více potahovati a v ničemž dále téhož dání užiti nemá. A ten list panu Vilémovi Vrábskému do rukou jeho dáti povinna jest, kterež také ihned zrušen býti má.

Naproti pak za to dání, též za věno její a za všecku a všelijakou spravedlnost, kterouž sobě tu na týchž obouch statcích po nebožtíkovi panu manželu svým míti pokládala, on pan Vilém z Vrábí na místě obojích sirotkův jí paní Kristině Vrábský z Mirovic deset tisíc kop míš[enských] při času s[vatéh]o Jiří prv příštího, buď na hotové sumě, neb na jistotách dostačujících odvésti a postoupiti, a k tomu dům v Praze na Novým Městě pražském v ulici Vodičkovíc ležící, kterýž od pana Jana Rychnaura^{a)} nebožtík pan Aleš z Vrábí za jistou sumu peněz koupil, něco na to dal a díl pozůstal, postoupiti, a do knih městskech tu v témž Novém Městě pražském na místě obojích sirotkův, strejcův svých, ji paní Kristině vložit, pan Vilím Vrábský povinen bude. Však ostatek sumy, co se na ten dům doplatiti má, to aby paní Kristina Vrábská s svejmi penězi doplatila.

Dítky pak a sirotky, jak po panu Alšovi Vrábském, tak po panu Václavovi, bratru jeho mužského pohlaví pozůstalé, ty pan Vilém z Vrábí v své opatrování vzíti má, krom tři synové nejmladší pana Alše Vrábského, ti paní Kristině Vrábské, paní materi nich, až do let každého sedmi, a Alžběta, dcera, až do roka pořád zběhlého, zůstávati mají, s tou a takovou při tom vejminou, že my, svrchu psaní smlouvové a ubrmané to v moc sobě od obojí strany dáno máme, pokudž by táž dcera pana Alše Vrábského při paní materi své mimo ten rok dýle zůstati jměla, jak bychme o tom nařídili, při tom že zůstaveno býti má. A pan Vilím Vrábský má a bude jí povinen na těch čtvero dítek každého roku od dat[um] této smlouvy dvě stě kop míš[enských], dokudž by při ní zůstávali, na vychování jich vydávati.

Nad to vejše, což prve při popisu komorníka, že její vlastní na týchž obouch statcích jest, oznámila, komorník že toho nepopsal, a sobě též volče pobrali a odvésti dali mé těmi lidmi z mladějovského i zdechovského statku do Prahy do domu nahoře jmenovaného. Kdež pan Vilém Vrábský Tluksa z Vrábí a na Drahenicích a Dešenicích obojí statek sirotčí zdechovský i mladějovský, hotové peníze, jakož to komorníkem popsáno, i co ještě na přísudcích jse při ouřadě nejvyššího purkrabství pražského i kdekoliv se jinde vynajde, dostatečnými rukojmími dskami zemskými nanejdýl od dat[um] této smlouvy v šesti nedělích pořád zběhlých zaručiti má, tak aby sirotkům raději přibejvalo a ne ubejvalo. A ty níže poznamenané lidi za dědičný paní Kristině Vrábský dostatečným vejhostem propustiti má, totiž Lidu, dceru Vokovu, Maruši, dceru Vávry, voba koče i s těmi šesti klisnami s vozem s nádobím, na kterém se páni voží, víceji Vávru pachole a Evu Babu i s mužem jejím.

Paní Kristina pak Vrábská má zase a povinna bude, poněvadž komorníkem co v pokojích od svrškův popsáno jest a klíče jí od toho všeho zanechány

jsou a v moci své je má, bude povinna to vše panu Vilémovi Vrábškýmu neb tomu, kohož by k tomu nařídil, budiž před pohřbem neb po pohřbu pana manžela jejího, v to vše postoupiti a klíče od pokojův odvésti.

A což tak naše s dobrou volí obojí strany mocnou ubrmanskou vejповědi vypovědino od nás jest, to sou sobě obě strany, jakž na paní poctivou stavu rytířského a rytířského člověka náleží, zdržeti a všemu tomu bez přerušení dosti učiniti připověděli.

Čehož pro budoucí paměť, jistotu a stálost my, spočátku psaní smlouv-cové a vbrmané pečetěmi našimi davši dvě v jednostejná slova sepsati, sme je stvrдили a stranám po jedné dali. Kterážto smlouva při nejprvnějším soudu zemském přednešena a za to žádáno býti má, aby Jich Mi[los]ti k ní své povolení laskavé dáti a na relací Jich Mi[los]tí ve dsky zemské vložena, ano také i k přiznání k této smlouvě dskami týmž obojím sirotkům léta dáti aby ráčili. Léta a dne svrchu psaného.

a) Jan Rychnauer by zaměstnancem obchodního společenstva Jana de Witte, viz Miloš DVOŘÁK, *Zahraniční a zemský obchod na pražském trhu v letech 1620–1707 – styky českých měst s Prahou (Obchodní biogramy pražských křes-tánských velkoobchodníků a obchodníků se zahraničním kupeckým a šmejdiř-ským zbožím v letech 1620–1707)*, Pražský sborník historický 39, s. 7–50, zde s. 7.

Ediční příloha č. 2:

Bez místa [Praha], pondělí 29. června 1620. Originál listu Václava Ježovského z Lub, kterým žádá nejvyššího sudího Království českého a další zemské úředníky o urychlené ustavení komise k prodeji panství Zdechovice a Mladějovice, aby se zabránilo znehodnocení majetku nezletilých sirotků po Alešovi Vrábškém v důsledku zadlužení a špatného hospodaření jejich starších bratří, již zemřelého Mikuláše Kerunka Vrábského a nyní statek spravujícího Jana Štefana Vrábského.

(Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM Z 44/4, fol. 10–12)

Adresa na obálce:

*Jich Milostem, nejvyššímu pánu, panu sudímu zemskému Království českého a nejvyšším pánům ouředníkům a soudcům zemským, pánům mně milostivým,
ponížená žádost
ode mne
Václava Ježovského z Lub*

Text žádosti:

Vaši Mi[los]ti nejvyšší pane, pane sudí zemský Království českého, a V[aši] M[ilosti] nejvyšší páni ouředníci a soudcové zemští, páni milostiví.

Na V[aše] M[ilosti] vznášeje, poníženě a pokorně oznamuji, kterak jest urozený pan Mikoláš Kerunk Vrábský Tluksa z Vrábí statku otcovského zdechovského a mladějovského, jemu a ještě jiným čtyrem bratřím jeho nezletilým náležejícího (jsouce mu týž statky od urozeného a statečného rytíře, pana Viléma Vrábského Tluksy z Vrábí na Dešenicích a Drahenicích, jakožto poručníka nad týmiž sirotky a statky již postoupeny) v držení a užívání, však týž statky asi dvě léta drževši a v užívání jich jsoucí, jich nezaručivši, též statky velice šumoval a pouštěl, tolikéž tak mnoho dluhů v tom čase jest nadělal, že díl jeho v týchž statcích na zaplacení dluhův jeho nepostačí. Po smrti pak téhož pana Mikoláše Kerunka, kterýž jest umřel léta 1618 při času s[vatéh]o Marka Evangelisty, pan Vilém Vrábský, jakožto nejstarší strejc z rodu toho, poručník předešlej týchž sirotků, zřídil jest na týchž statcích ouředníky a písaře, kteřížto ty statky velice hrubě svejím ne hospodářstvím zhubili a zpustili.

Přišedši pak druhéj bratr, pan Jan Štefan Vrábský Tluksa teprve léta 1620 po provodní neděli [26. 4. 1620] k letům svým, tak podle poznamenání vlastního dobré paměti pana votce jeho týž statek zdechovský zase mu s vůlí a vědomím pana Viléma Vrábského skrze urozeného statečného rytíře pana Viléma Konecchlumského při času s[vatéh]o Martina léta 1619 [11. 11. 1619] postoupen a v moc uveden. Kterýžto nic toho statku nezlepšujíc, nýbrž tak jej zpouští, že bude-li na dlouze, v mizinu přijíti musí. Neb lesy s velikou škodou na mnoze prodávajíc, sekati a mejtiti dá; lidi poddané, jak se správa dává, na kterýchž nemálo záležití, propouští a je svobodný, s manželkami a dítkami, na škodu jiných bratří svých, činí; dobytky též i obilí tak jse již rozundalo, že jak k síci jarní, tak i na chlíb, též na pivovar i jiný potřeby dávno již jse kupovati muselo. A již nemajíce z čeho dáti vařiti, týž pivovar dokonce zastaven jest a v něm se nevaří, ježto předešle z týchž statků za mnoho set i za některej tisíc ročně mimo potřebu obilí jse prodávalo. Nadto víceji již v tomto čase tak jakž jse doptati mohu, do půl třetího tisíce jest se vdlužil a z toho dluhu žádných (a neb něco velmi na mále) neplatí, nýbrž zde v Městech Pražských nemocný dávný čas zůstáváje, na škodu jiných sirotků utrácí. A ti předešli ouředníci jeho v statku zůstáváje, podle vůle své hospodaří. Kterýmžto způsobem předně pro dluhy nejstaršího bratra, kdyby věřitelové právo vedli (neb již mnoho přísudků jest jse stalo) a potom také i puštěním týchž statků, jiní tři bratři nezletilí, jmenovitě Václav, který již k letům svým přicházeti bude, Vilém

Karel a Adam, bratři vlastní Vrábští Tluksové z Vrábí, spolu se pannou Alžbětou, sestrou svou již zletilou, o statek jim náležející, aby o něj (poněvadž až posavad zaručen není) nepřišli, v velikém nebezečenství pozůstávají.

I poněvadž zřízení zemské o tom vymezuje, jestliže by kteří sirotci na statku hynuli a přátelé týchž sirotků že by to poznali, že to na J[eho] M[i-lost] K[rálovskou] a neb na V[aše] M[ilosti] vznášeti mohou. I ačkoliv paní máte týchž sirotkův, tolikéž nejstarší strejc jich, pan Vilém Vrábský, předešlej poručník jejich, na živě jsou a vidouc takovou záhubu jejich, v tom se nic jich ujímati (ač ne jednou, než několikráte o to žádání jsouce) aniž o to říkati nechtějí. A já, nemoha jse, jakožto jeden přítel týchž sirotkův (poněvadž ke mně jse utíkají a mne pro Boha, abych jich v tom neopouštěl, žádají), na takovou záhubu jich jse dívati, na V[aše] M[ilosti] vznáším a za to pokorně žádám, že před takovou záhubou statku týchž sirotkův je chrániti a opatřiti ráčíte. A nevyměřující V[aším] M[ilostem], jak byste to ráčili učiniti, míti svý zdání před Vaši[mi Milostmi] vyjevím:

Pokudž se V[aším] M[ilostem] za dobrý vidí, abyste ráčili povoliti, aby statek zdechovský v kraji Chrudimském ležící, prodán byl a k prodeji jeho jisté pány komisaře naříditi, kterýžto statek, jsoucí tak prodán, aby peníze a neb jistoty za něj stržené do depozicí ke deskám zemským složeny byly. Týž pak druhý statek mladějovský. S těmi penězi neb jistotami do depozicí ke deskám zemským složenými aby nejstarší p[an] bratr na pět dílů rozdělil, tak aby z téhož statku díl nebožtíka pana Mikoláše Kerunka Vrábského též položen byl. Jiným pak mladším bratřím, kterýž let nemají, aby jistí páni komisaři nařízený byli, kterýž by díly jim vzali. Tolikéž aby věci trhové téhož někdy pana Mikoláše Kerunka Vrábského na průvod dluhů svejch ke deskám zemským podány byly a z téhož dílu jemu náležejícího aby zaplacený byly a tak tudy tím způsobem žádná křivda jse nestane, nýbrž zbavený budou sirotci placení, več jest jse jinej vzdlužil a co jest promrhal. A to bude věc spravedlivá, neb zřízení zemský to tolikéž tak opatruje, aby bratr bratru statku utratiti nemohl. Což když by se vše vedle svrchu psaného způsobu vyřídilo, aby těm bratřím mladším od V[aších] M[ilostí] poručník neb poručníci zřízení byli a týž statek a díly jim náležející komorníkem od desk zemských popsati dali, týž statek zaručili a jej k dobrému sirotčímu spravovali. V čemž též sirotky V[aším] M[ilostem] k laskavému opatření poručena činím. Dat[um] v pondělí den památný svatých Petra a Pavla apoštolů Páně léta 1620 [29. 6. 1620].

*Vaši Mi[lost]i k službám volný
Václav Ježovský z Lub, m[anu] p[ro]p[ria]*

Kancelářské přípisky na obálce:

Datum příjmu suplikace v kanceláři:

30 června 1620

Kancelářská anotace obsahu spisu, připsaná na volnou zadní stranu žádosti:

Václav Ježovský z Lub vznáší, kterak pan Mikuláš Kerunk Vrábský statku zdechovského a mladějovského, jemu a jiným bratřím náležitého, v držení vešel, jej nezaručivši spouštěl a dluhů, že sotva díl jeho nepostačí pro splacení jich, zdělal. Po jeho smrti Vilém Vrábský, nejstarší strejc, toho se ujal, a v tom statku služebníky a písaře zřídil, kterýž podobně jej spouštěl. Přišedši pak druhý bratr Jan Štefan Vrábský k letům, jemu ten statek v moc uveden, kterýž jej podobně lesy mejcením, dluhů děláním i jinak spouští, tak kdyby to na dlouze bylo, sirotkům by nic nezůstalo. I nemoha se dívati na záhubu jejich, žádá, aby statek zdechovský prodán byl a komisaři ku prodeji nařízený byli, peníze za něj ke deskám zemským do depozicí složeny. Druhý statek mladějovský a ty peníze neb jistoty ke deskám zemským složeny, od nejstaršího bratra na pět dílů rozdělen byl a jistí komisaři, kteří by díly mladším bratřím vzali, nařízený. Než věřitelové téhož Mikuláše Kerunka Vrábského ke deskám zemským podání byli a potom aby sirotkům poručníci zřízení byli, kteříž by statek neb díly na sirotky příšle komorníkem od desk popsati dadouc, zaručili a k dobrému sirotčímu spravovali.

Rozhodnutí o dalším postupu:

Jich [Milo]sti ráčí tuto suplikaci paní Kristině z Mirovic pro zprávu a p[anu] Janovi Štefanovi Vrábský[m]u odsílati, aby na kancelář svou zase odpověd' dali.

Jiří z Št[ernberka], manu propria

Ediční příloha č. 3:

Bez místa, pátek 3. července 1620. Originál listu, kterým vdova Kristina Vrábská, rozená Radkovicová z Mirovic, podává zprávu k žádosti Václava Ježovského z Lub z 29. června 1620.

(Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM Z 44/4, fol. 8)

Adresa na obálce:

*Jich Milostem nejvyšším pánům, pánům ouředníkům a soudcům zemským Království českého, pánům milostivým,
ponížená zpráva
ode mne
Kristiny rozené Radkovcovy z Mirovic*

Text zprávy:

Vaší Mi[los]ti nejvyšší páni, páni ouředníci a soudcové zemští Království českého, páni milostivi.

Jakou jest suplikaci Vašich Mi[los]tí urozený pan Václav Ježovský z Lub v příčině statku zdechovského na místě synů mých aby prodán byl, podal, ta jest mně pro zprávu a Janovi Štefanovi Tluksovi z Vrábí, synu mýmu již zletilému, od Vašich Mi[los]tí propůjčena, abychom oba na ni s týmž synem mým na kancelář českou Vašich Mi[los]tí zase svou zprávu dali. Což tak činíme a Vašich Mi[los]tí vedle správy Jana Štefana Vrábského, syna mého, v krátkosti zprávu svou dávám, jak on v své odpovědi, tak já tolikéž v tyto.

Poněvadž týž statek zdechovský k prodeji svému pro dluhy přijíti musí a již dávno dle nařízení Vašich Mi[los]tí přijíti měl, že ráčíte jistě pány komisaře, totiž urozeného pána, pana Heralta Václava Libštejnského z Kolovrat na Janovičkách, urozené a statečné rytíře, pana Divíše Černína z Chudenic na Nedražovicích a [... jméno dodatečně začerněno...] k prodeji téhož statku zdechovského, naříditi.

Protož Vašich Mi[los]tí za to modlitebně poníženě též žádám, že mně týž stateček zdechovský, jakožto mateři dítek mých, mimo jiné, jakž od týchž pánův komisařův prořacován bude, dopříti koupiti naříditi poručiti ráčíte. A já, jakožto matka dětí svých, pokudž se ke mně poslušně, jak na děti náleží, chovati budou, téhož statku zdechovského od nich odloučiti nemíním, nýbrž kdyby kterež z nich mohl s to bejti, chtěla bych mu ho zase prodejem jako své krvi nechati. V čemž sebe Vaším Mi[los]tem jakožto sirá vdova k opatření, i dítky své k spravedlivému, poručena činím, a za to Vašich Mi[los]tí modlitebně spolu s synem svým prosím, že touž komisi co nejspíšeji ku prodeji toho statku milostivě naříditi ráčíte, nebo sice synové moji, nežli by se nadáli, nezletili, o všecko by přijíti musili.

Datum v pátek po navštívení svatě Alžběty léta 1620 [3. 7. 1620].

*Za Vaší Mi[los]tí v modlitbách trvající
Kristina rozená Radkovcová z Mirovic*

Ediční příloha č. 4:

Bez místa, pátek 3. července 1620. Originál listu, kterým Jan Štefan Tluksa Vrábský z Vrábí podává vysvětlení a komentář k žádosti Václava Ježovského z Lub z 29. června 1620.

(Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM Z 44/4, fol. 5–6v)

Adresa na obálce:

*Jich Milostem, nejvyššímu pánu, panu sudímu zemskému Království českého a nejvyšším pánům ouředníkům a soudcům zemským, pánům mně milostivým,
ponižená zpráva
ode mne
Jana Štefana Vrábského Tluksy z Vrábí*

Text zprávy:

Vaší Mi[los]ti nejvyšší pane, pane sudí zemský Království českého a Vaší Mi[los]ti nejvyšší páni, páni ouředníci a soudcové zemští, páni milostiví.

Jakéž jest suplikací V[aším] M[ilostem] urozený pan Václav Ježovský z Lub v příčině prodeje statku zdechovského mně a bratřím mým mladším, ještě let nemajícím, po dobré paměti urozeném pánu Alšovi Vrábským Tluksovi z Vrábí na Zdechovicích a Mladějovicích, panu otci našem nejmilejším zůstalého a náležitého, podal. Ta jest pro zprávu urozené paní Kristině z Mirovic, paní materi mé nejmilejší a mně od V[aších] M[ilostí] odeslána. Z přečtení, nač se vztahuje, sem já od osoby své, poněvadž se mne nejvíce dotýče, porozuměl.

I v pravdě jest mi to s nemalým podivením, že týž pan Václav Ježovský, nejsouce nám bratřím v žádném tak blízkém krevním přátelství, zbytečně se takovým suplikováním svým ke mně nutká a V[aším] M[ilostem] toliko oškliviti chce. Nadto i bratra mého mladšího a let nemajícího proti mně fedruje i jeho zde v Městech Pražských u sebe přechovává, k čemuž jsem já témuž panu Ježovskému nikdy žádné příčiny nedal. Ale to na ten čas pánu Bohu poručiti musím.

Však co se dotýče jeho suplikací V[aším] M[ilostem] svou tuto svou pravdivou odpověď dávám: Když jest nebožtík pan Mikuláš Kerunk Vrábský, bratr můj nejstarší, k letům svým přišel, tu jest jemu statek náš po panu otci nám bratřím náležitý, od urozeného a statečného rytíře pana Viléma nejstaršího Vrábského Tluksy z Vrábí, pana strejce a poručníka našeho, zcela a zouplna postoupen v moc jeho i s počtem pořádným uveden, z čehož i dskami zemskými kvitován jest. Však dotčený pan bratr náš v krátkých časích na týž statek

nemálo dluhů zdělavše, jej na lesích a na všem jiném hospodářství velice spustivše, prostředkem smrti z tohoto světa vykročil. Po jehožto smrti zase sem se ku panu strejci svému, panu Vilémovi Vrábskýmu, na radu utekl, ale týž pan strejc můj, nechtíce se nic téhož statku našeho, ani na Zdechovice jeti, nýbrž toho skrze suplikaci svou V[aším] M[ilostem] podanou vyhledával, abyste jistý pány komisaře k prodeji týchž obou statků naříditi ráčili, a kdyby prodány byly, tehdy dluhy předně od téhož [Mikuláše Kerunka]^{a)} bratra našeho zdělané, pokudž by díl jeho postačoval, aby zaplacené byly, a díly nás mladších nezletilých bratrů, komu by se V[aším] M[ilostem] vidělo a za dobré uznalo, i s námi k opatrování dány byly. Což jest se i stalo, že jste na statek zdechovský z toho kraje Čáslavského a na statek mladějovský z kraje Prácheňského k prodeji týchž statků jisté pány komisaře naříditi ráčili. Ale prv, nežli se takoví prodejové stali, v tom ihned velmi brzy tyto nevole a války zde v Království českém se zběhly, že páni komisaři nařízení od V[aších] M[ilostí] týchž statků prodati nemohli. A tak já, s radou pana strejce mého nejmilejšího, v témž statku zdechovském s ouředníkem starým, kterýž od několika [let]^{a)} tu byl a jest, jsem zůstával, dle možnosti naši to opatroval. Mezi tím pak, přišedši já k letům svým dospělým a zřízením zemským vyměřeným, ku panu Vilémovi, strejci svému, jsem se na radu, co bych dále činiti měl, utekl. I dal jest mi pan strejc tu radu, abych se v statek uvázal a urozeného a statečného rytíře, pana Viléma staršího Konecchlumského z Konecchlumí za to prosil, k němuž se sám i přimlouval, aby se mnou na Zdechovice sjel a lidi poddané abych před sebe obeslal a tu aby mně je k poddanosti a poslušnosti do let bratrů mých napomenul. Což jest týž pan Vilím Konecchlumský jak na přimluvu pana strejce mého, tak na žádost mou učinil.

Však pod tím především bratr můj Václav nezletilý, přijevši ke mně na statek zdechovský, velmi zle v témž statečku hospodařil, tak původem jeho musí se za vobíli k semením, poněvadž na větším díle vše potlouklo, ano i na chleby a na pivovar kupovati a týž statček pro své i pro jejich dobré opatření, dluhy zdělati a z toho berně a jiné sbírky platiti, ano i na vejpravy koní, jízdy vojenské nakládati sem musel. Toho celého oumyslu sem byl, vida takové jeho nezpůsoby a zlé hospodaření, téhož bratra mého to na V[aše] M[ilosti] vznášeti, ale nemoc má těžká, v kteréž až doposavad zůstávám, mně v tom překážku učinila.

A abych v tom statku zle hospodařiti, dluhův nějakých zbytečných mimo potřebu svou sirotků zdělati a týchž statkův některak šumovati a ztenčovatí měl, jakž týž pan Ježovský v též své suplikaci dokládá, tomu zjevně odpírám a za to V[aše] M[ilosti] poníženě prosím, že k tomu víry příkládati neráčíte. Nýbrž poněvadž za příčinou zdělání dluhův od téhož někdy Mikuláše Kerunka, bratra mého, statkové naši s těžkem užívaný býti moci

budou, an věřitelové jeho do soudu purkrabského pohánějí a dluhův svých se dosouzejí, a také již někteří přisudkův dosáhli. Pročež za to V[ašich] M[ilostí] tolikéž za to služebně a poníženě prosím, že k takovým prodejům týchž statků povolití a pokudž možné, do kraje Chrudimského na statek zdechovský mně ku pomoci za Commisaře urozené a statečné rytíře, pana Diviše Černína z Chudenic, [... jméno dodatečně zečerněno...], pana Petra Lukaveckého z Lukavice a na Klucích, [... další jméno dodatečně zečerněno...], nebo ty oba toho statku dobře povědomi jsou, a do kraje Prachenského na statek mladějovský pana Viléma nejstaršího Vrábského, pana strejce našeho, a pana Hendrycha nejstaršího Dejma a pana Jana Radkovce z Mirovic, naříditi ráčíte. A poněvadž jest předešle paní Kristina z Mirovic, paní máté má nejmilejší, toho při Vaší M[ilosti] vyhledávala, aby jí statek zdechovský prodán a puštěn byl, já proti tomu nejsem, aby jí přede všemi jinými prodáván a dopřín býti neměl. Ona jakožto paní máteř naše toho od nás dítek svých neodtrhne.

Co se pak věřitelův nebožtíka Mikuláše Kerunka Vrábského, bratra mého, dotýče, také Vaši [milos]t za to poníženě prosím, že je na průvod před pány ouředníky pražské menších desk zemských podati a o to relaci ke dskám zemským učiniti poručiti ráčíte, aby oni dluhy své před nimi provozovali, poněvadž tomu srozumívám, že někteří dosti mistrným způsobem původem Židův a jiných praktikův zdělány jsou, a dílu jeho, dokavadž stačiti bude, kteříž by byli spravedliví, zaplacený byli, tak aby bratři moji mladší, let nemající, přijda k letům, neměli proč na mě naříkati.

A tak, jak o té vší věci naříditi ráčíte, v tom se Vaším [milost]em i bratři své k milostivé a brzké ochraně poručena činím.

Datum v pátek po navštívení svaté Alžběty léta 1620 [3. 7. 1620].

*Vaším [milost]em k službám volný
Jan Štefan Tluksa Vrábský z Vrábí*

a) marginální vsuvka při levém okraji listu.

Ediční příloha č. 5:

Kutná Hora, sobota 27. července 1620. Originál listu, kterým členové úřední komise, ustavené nejvyšším soudcem zemským a zemskými úředníky, podávají českému králi Fridrichovi Falckému návrh na prodej panství Zdechovice.

(Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM Z 44/4, fol. 1)

Adresa na obálce:

Velikomocnému z Boží milosti pánu, panu Fridrichovi, českýmu králi, markrabí moravskému, knížeti slezskému, obojích Lužic markrabí, knížeti Hořejších i Dolejších Bavor, falckrabí při Rejnu a kurfiřtu Svaté říše, pánu, pánu nás všech nejmilostivějšímu.

Text zprávy:

Velikomožný králi český, pane, pane náš nejmilostivější. Z milostivého poručení a komisi, kterouž jste na nás milostivě strany prodeje statku zdechovského pro dobrý sirotčí vzložiti a poručiti ráčili, sme ponížene porozuměli.

A protož dle takového V[aší] K[rálovské]M[ilosti] poručení jsme poslušně tak se zachovali, na Zdechovice statek sirotčí sme se sjeli, jej shlídlí, spatřili a prořacovali, po kupcích se ptali, a kdo by za týž statek nejvíceji dáti chtěl, tomu sme jej prodati chtěli, ale až posavad mimo urozenou paní Elišku Myškovou rozenou Dobřenskou z Dobřenic a na Hrádku jsme žádnýho jistčího i hned v placení toho statku kupce mimo ni dostati ani doptati se nemohli. Kterýžto statek jsme jí za 32000 k[op grošů] míš[eňských] pustili, a vidí se nám, dle našeho dobrého svědomí, že sme jej tak, jak nyní na nejvejš zhubenej jest, pro dobrý sirotčí dobře prodali. Kterýžto statek táž svrchu psaná paní Eliška Myšková, rozená z Dobřenic, hned pojednou s dostatečnejmi jistotami a díl hotovejmi penězi zaplatiti se uvoluje, tak že sirotkům tu se dobře stane a ouroky hned od zavření trhu a postoupení jí toho statku z tý sumy, co na díl jich jim se dostane, sirotkům půjdou. Dluhy pak nebožtíka pana Mikuláše Kerunka Vrábskýho Tluksy z Vrábí, též věřitelům jeho, dle poručení V[aší] K[rálovské]M[ilosti], kdo co před pány ouředníky menšími desk zemských, poněvadž na průvod od slavného soudu zemskýho podány jsou, provede, též z dílu jeho placený budou, a tak milostivému poručení V[aší] K[rálovské]M[ilosti] se ve všem zadosti stane.

Ačkoli, nejmilostivější králi a pane náš, též toho před V[aší] K[rálovskou]M[ilostí] tajiti nemůžeme, že urozená paní Kristina Vrábská rozená z Mirovic, vlastní paní máte týchž sirotkův Vrábských, jest týž statek Zdechovice kupovala, a nakonec a nic víc 32000 k[op grošů] míš[eňských] za něj nám též dávala, ale tak hned pojednou a tak jistýho placení platiti se neuvolovala, jako často psaná paní Eliška Myšková z Dobřenic.

A protož poněvadž ta věc vše na další milostivý ratifikaci V[aší] K[rálovské]M[ilosti], co by s nejlepším dobrem sirotčím bylo, záleží, dalším poručením a oznámením V[aší] K[rálovské]M[ilosti] spravený bejti. Poněvadž ta věc brzkého opatření a díla o ni již nastávají, ponížene žádáme, tak abychom ty věci, jakž dotčeno, brzký konec učiniti pro dobrý sirotčí mohli.

S tím se V[áš]i K[rálovské]M[ilosti] sniženě k milostivé ochraně poručena činíme. Datum na Horách Kutných v sobotu den sv[atého] Jakuba apoštola Páně léta 1620 [25. 7. 1620].

Věrný a poslušný poddaný

*Heracl Václav z Kolovrat m[anu] pro[pria]
Diviš nejstarší z Chudenic m[anu] pro[pria]
Arnošt starší Robmhap z Suché m[anu] pro[pria]
Mikuláš Salava z Lípy m[anu] pro[pria]
Václav Ježovský z Lub m[anu] pro[pria]*

Kancelářské přípisky na obálce:

Datum příjmu zprávy v kanceláři:

3. Augusty [1]620

Kancelářská anotace obsahu spisu, připsaná na volnou zadní stranu žádosti:

*Relací komisařův k prodeji statku Zdechovic na sup[likaci] p[aní]
Kristiny Radkovcové nařízených, Augusty 1620.*

Rozhodnutí o dalším postupu:

Fiat psaní p[ánům] komisařům, aby Kristině Vrábské, na ten statek její se ohláseje, statku toho postoupili

Jich Mi[los]ti ráčí toho trhu při matce sirotočkův zanechati, na ten však způsob, jak j[es]t se v to suplikaci svou uvolila.

Ediční příloha č. 6:

Bez místa, čtvrtek 12. srpna 1620. Originál kupní smlouvy na panství Zdechovice, prodaného podle rozhodnutí krále Fridricha Falckého prostřednictvím úředně ustavené komise jménem stávajícího držitele Jana Štefana Vrábského a jeho nezletilých bratří Václava, Viléma a Aleše, jejich matce Kristině Vrábské z Mirovic.

(Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, sign. SM Z 44/4, fol. 2–3)

Léta Páně 1620 ve čtvrtek po s[vatém] Vavřinci [12. 8. 1620], námi Heracltem Václavem Libštejnským z Kolovrat na Janovičkách, Žišově a Hrádku nad Páchem na Horách Kutných, Divišem nejstarším Černínem z Chudenic a na Nedrachovicích, J.M.C. radou, komorníkem, soudcím zemským a hofmistrem

dvoru J. M. v Království českým, Arnoštem nejstarším Ro[b]mhapem z Suché a na Ronově, Mikulášem Salavou z Lípy a na Oumonině a Václavem Ježovským z Lub a v Miroticích, jakožto komisař ku prodeji statku zdechovského, od J. M. K. pána, pána nás všech nejmilostivějšího, nařízený.

Stala se jest smlouva celá a dokonalá, námi svrchu psanými komisaři, i na místě Jana Štefana Vrábského Tluksy z Vrábí, s povolením jeho a již léta majícího, a bratří jeho let nemajících, vše synův a sirotkův po dobrý paměti urozeným a statečným rytíři, panu Alšovi Vrábským Tluksovi z Vrábí a na Zdechovicích pozůstalých, prodávajícími, z jedné, a urozenou paní Kristinou rozenou Radkovcovou z Mirovic jakožto vlastní paní materi pana Jana Štefana Vrábského léta majícího, a týchž sirotkův Vrábských, synů jejich, kupujících, z strany druhé, a to taková smlouva a trh:

Že jest týž statek zdechovský, totiž zámek se všemi pokoji, při něm ves Zdechovice, dvůr poplužní s poplužím, s dědinami, lukami, porostlinami, zahradami, chmelnicemi, podacím kostelním, mlejnem, pivovarem, lesy, luhy, háji, Labem, rybníky, potoky, vodotočinami, dvůr v Telčicích s krčmou vejsadní, s rybárnou, ves Chvaletice s krčmou vejsadní, s láznou obecní a vinicí, ves Trnávka s krčmou vejsadní, ves Řečejany s krčmou vejsadní s podacím kostelním, ves Labětín s krčmou vejsadní, ves Spytovice s krčmou vejsadní, s lidmi osedlými i neosedlými a z těch gruntů sběhlými a na těch gruntech zrodilými, s platy na týchž lidech stálými i běžnými, slepicemi, robotami, sumou tak, jakž jest toho sám pan Aleš Vrábský od starodávna, pan otec týchž sirotkův Vrábských, téhož statku v držení a užívání byl, nic ovšem, což by lest lidská vymysleti mohla, nevymínujíc, paní Kristině rozený z Mirovic, s povolením a milostivým poručením J. M. K., od nás svrchu psaných komisařův za třicet dva tisíce kop miš. na níže psanej způsob puštěn a prodán, kterežto statek paní Kristina z Mirovic takto zaplatiti má:

Předně pana Mikuláše Kerunka Vrábského Tluksy z Vrábí, pana syna jejího, což na díl jeho mu se dostane, dluhy věřitelům jeho, které by se spravedlivě vynašly a před pány ouředníky pražskými menšími desk zemských dle nařízení Jich mi[lostí] nejvyšších pánův ouředníkův a soudcův zemských, na plném soudu zemským provedly a prokázaly, jakž relací od Jich mi[lostí] o to nařízená vše dále v sobě to obsahuje a zavírá, zaplatiti má. Na kterýžto čtyry syny její a pátýho Mikuláše Kerunka Vrábského, též syna jejího z světa sešlýho, podílu jich po šesti tisících čtyřech stech kopách míšeňských přijde.

Druhýho pak pana syna svýho, Jana Štefana Vrábského Tluksy z Vrábí, v jeho podílu, což na něj z toho statku, totiž šest tisíc čtyři sta kop miš[eňských], přijde, též spokojiti ihned má. Pana Václava pak Vrábského syna

svýho, poněvadž již k letům přichází, díl jeho též ihned paní Kristina z Mirovic na dostatečných jistotách ke dskám zemským složití má. Pozůstávající pak dva díly, totiž dvanácte tisíc osum set kop míš[enských] Vilima Karla a Adama Vrábských, synův svejch, na týmž statku zdechovským zápisem dskami zemskými i s ourokem od postoupení jí téhož statku jim pojistiti, a ouroky z těch sum jim přichovávati má a povinna jest, tak aby sirotci, když k letům svejm přijdou, svejmi díly na týmž statku zdechovským přede všemi jinými jisti byli, jakž vše to dále s povolením J.M.Kr. a Jich mi[losti] nejvyšších pánův ouředníkův a soudcův zemských na kanceláři český na místě postaveno jest. Totiž že takové pojištění těm sirotkům Vrábským, synům svým, dskami zemskými pojistiti, a svýho jmění a statku, pokudž se k ní synovsky a poslušně chovati budou, odtrhovati ani toho statku zdechovským mimo ně žádnýmu prodávati nemá a moci nebude, nýbrž povinna jest, a v to se sama uvolila, přijda k letům často psaný sirotci svejm, jim toho statku v tý sumě svrchu psaný za třidceti dva tisíce kop míš[enských], kdyby s to bejti mohli, nechati, jim a nebo kterýmu koliv z nich to prodati, jakž nahoře dotčeno, touto smlouvou se zavazuje a uvoluje, kromě toho, jestliže by co k tomu statku víc přikoupila a jej zlepšila, to budou jí povinni nahraditi a přidati, co by dobří přátelé mezi paní Kristinou z Mirovic, paní mateří jejich a syny jejich, za spravedlivý našli a uznali.

Tato pak smlouva od nás komisařův tak na místě postavena s povolením a na relaci J.M.K. má ihned do desk zemských i s vkladem téhož všeho statku zdechovského vjiti a pro dobrý sirotčí vložena a vepsána bejti. Nicméně týmž sirotkům let nemajícím, k přiznání toliko k této smlouvě a vkladu léta dány bejti mají. Co se pak pana Jana Štefana Vrábského léta již majícího, dotejče, ten má a povinen jest sám osobně ke dskám zemským přijíti a k té smlouvě a vkladu se přiznati. A což tuto kolivěk námi vejš psanejmi komisaři smluveno a na místě postaveno jest, pro lepší toho jistotu s přitištěním pečeti a s podpisem ruk našich sme stvrdili a na dvě v jednotejná slova sepsali, jednu z nich J. M. K. na kancelář českou a druhou kupující paní odvedli. Stalo se léta a dne svrchu psaného.

pečeti a podpisy:

Heralt Václav z Kolovrat; Diviš z Chudenic; Arnošt Robmhap z Suché;
Mikuláš Salava z Lípy; Václav Ježovskej z Lub

EAST BOHEMIA ESTATE OF ZDECHOVICE IN THE REVENUE REGISTER OF 1620 IN CONTEXT OF PROPRIETARY AND LEGAL DEVELOPMENT OF THE DOMINIUM BETWEEN 1607–1641

The author notifies of the lack of logic in the fiscal register of the Czech Kingdom of 1620 in which the Zdechovice Estate is seemingly not listed in the Chrudim Region records. In fact, the register contains names of three unidentified persons who took turns in holding and administration of the Estate shortly before 1620. Data about the Zdechovice Estate in the records of 1620 were three times mentioned, as if three dominions were in question. This mistake substantially distorts the statistics about the scope of aristocratic possession in East Bohemia.

To prove the above indicated finding, the author carried out a major analysis of the original archive resources followed by an accurate reconstruction of proprietary and legal relations within aristocratic family of Tluksa-Vrábský of Vrábí who held the Zdechovice Estate between 1585 and 1641. The study is extended by a series of so far unknown written resources, in which it is important to notify of the original purchase agreement of 12 August 1620. By virtue of this instrument, the national committee officially founded by King Fridrich Falcký, sold the Zdechovice Estate to Kristina Vrábská of Mirovice, mother of under-age heirs of the dominion. The purchase agreement was nullified after the defeat of the Czech aristocrats' rebellion, which caused a relatively complex situation in terms of proprietary and legal aspect, especially in relation to the outstanding claims of the older periods.

